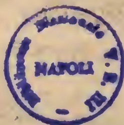

VITÆ HVMANÆ PROSCENIVM
sub Persona
GVSMANNI ALFARACII
repræsentatum.
CASPARE ENS editore.

DANTISCI,
Sumptibus Georgii Försteri,
S. M. R. *Bibliopolæ*,
M.D.C.LII.
Cum Privelegio S. M. R. Poloniæ et Sueciæ.

Biblioteca Nazionale V. E. III
NAPOLI

PROSCENII VITÆ HUMANÆ PARS TERTIA.

IN QUA

VELUT CATASTROPHE Historiæ, ſeu mavis, Fabulæ de vita GUSMANI ALFARACII *imponitur.*

Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci.

editore

GASPARE ENS L.

DANTISCI

Sumptibus GEORGII FORSTERI.

EN tibi tertiam partem nostræ de variis vitæ humanæ casibus Fabulæ. Fateor multò longiùs illam extendi potuisse: sed illud mihi observandum putavi, ut Manum, *quod ajunt*, de tabula. *Scopus unicus fuit Iuventutem de iis quæ in vita accidunt præmonere; ut inde sibi cavere ac prospicere contra tot tamque versutas fraudum strophas ac technas condiscat. Breviter, ut malum, id est, vitia fugiat; Bonum, id est, virtutem, sectetur. Si qui erunt severioris frontis Catones, qui nullius rei, nisi honestæ mentionem faciendam censeant: næ ego illos plorare, immo Anticyras navigare jubeo. Male virtutem dignoscet qui vitia non viderit. Tu, Lector illud cogita:*

Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest:

eoque cum Gusmanno nostro nec secundis rebus efferri te, nec adversis frangi patiare: & quam potes mature, si non mature, tandem tamen ad frugem te recipe. Vale.

IN-

INDEX CAPITUM TERTIÆ

Partis.

I. *Qualem vitam Madriti egerit Gusmanus; post cum uxore inde proscriptus.* 1
II. *Hispalim se confert, & cum matre domicilium jungit.* 16
III. *Nobilis feminæ servituti se addicit: sed ob furta ad remos damnatur.* 28
IV. *Vitæ in triremi exactæ non minus mirabiles quam miserabiles casus exponit.* 39
V. *Servitute liberatur; deque virtutis vi differit.* 65
VI. *Histrionibus seu Comœdis se applicat; & multas regiones pervagatur.* 68
VII. *Vxore ducta cauponam exercet: & ab Alchymista misere deplumatur.* 73
VIII. *Relicta hominum societate, in eremum se confert, reliquos annos divino cultui impendit; fitque Mundo mortuus.* 77

PAR-

PARTIS TERTIÆ,

CAPUT I.

Qualem vitam Madriti egerit Gusmanus : post cum uxore inde proscriptus.

ADRITUM ut venimus, dici vix potest quam subitò per totam urbem de novi cujusdam lepidi negotii adventu fama sparsa sit, qua plerique Venerei nepotuli excitati, diversorium nostrum tanquam sturni circumvolitabant; multi etiam ut oculis rem ipsam æstimarent, non sine cauponis lucro iisdem in ædibus genialiter epulabantur. Erat inter vicinos veteramentarius quidam, supra conditionem dives: à quo rogati cujates esse- *Vultures Venerei.*

essemus, quò haberemus iter, quod vitæ sequeremur institutum, quum ea quæ placebant homini respondissemus, magnificis cumulamur promissis: quibus ut homo strenuus satisfaceret, statim suo nomine nobis domum ab anicula quadam sibi persamiliari, conducit. nec satis hoc, etiam de victu abunde nobis prospicit, tam vino quam varii generis cibariis per servum missis: deinde ipsus ad nos venit. Gratias pro tam inexspectata humanitate ago, quantum in singula expenderit interrogo. Quin tu, inquit, homo officiosissimus. nugas has missas facis? Pudet me vel mentionem tantillæ rei fieri. Majora sane præstare & possum & volo. Amplector tam prolixum officium: nego tamen me permissurum ut illa ipsi noxæ seu damno sit humanitas. De contentione nihil remittenti tandem ait ille, octo regales, ut vocant, à se expensos: quos ei statim restitui: ne vero illi extra limina evolarent, sed potius usuram aliquam parerent, ajo negotium mihi foris esse, sumptoque pallio me proripio, ne cuiquam essem molestus. Reversus, cenam opipare instructam invenio. Ineptus profecto fuissem si cujus sumptibus ista compara-

Suspecta humanitas.

Artes lenonia.

parata fuerint, quæsivissem. Et ipsa hospita nos ad cenam adventitiam invitârat, cui etiam veteramentarium interesse volebat. Ea hilariter peracta, firmissimæ, uti videbatur, quasi fundamentum fuit amicitiæ. Hinc ille non solum frequenter ad nos ventitabat, verum etiam animi gratia deambulantes comitabatur, sæpe quoque ipse deducebat, de suo sumtum faciens. ut paucis dicam, etsi omnia ille faceret quæ poterat, omnia tamen mihi parum videbantur. Ut verum fatear, dolebam talem mihi hominem, satis liberalem illum quidem, & opulentum, potius quam è magnatibus aliquem ab initio objectum. Sciebam mulierum hoc genus ex quo mea fuit, farinæ esse similes: cujus florem delibant Principes & Magnates; partem minus puram degustant medioxumi; furfures verò devorant porci. Jam domus nostra tam ad ornatum quam necessarios usus spectante supellectili instructa erat; jam uxoris meæ mundus ita accreverat, ut formam ipsam egregiè commendaret: sicque ignoranti mihi, aut certe ignorantiam affectanti Fortuna, sua largiebatur. Unum mihi præ cæteris molestum erat; quod aniculam hospitam nostram

Ganionibus nihil satis.

explere non possemus, cujus conniventia magno nobis constabat. Sed & veteramentarii jam me tædium ceperat, postquam dignior aliquis locum ejus ambire cœpit. Etsi enim vix quidquam in ipso desiderare poteram; aliud tamen & vitæ meæ ratio & res ipsa flagitabat. Numquid vides hodie quatuor vænire numis, quod cras decem æstimaretur? Tempus precium rebus ponit. Sartore si opus habeas, non quæris an bonus sit Musicus; si Medico, parum refert quam palæstræ sit peritus. Quod quærebam ego numus erat, non genus, non doctrina, non virtus. cetera omnia susque deque habebam. Nec satis mihi erat bene incedere vestitum, victu uti liberali & exquisito; sed extraordinariis indulgebam sumtibus: eoque æquum mihi videbatur ut boves seu oves illæ quæ ad præsepe meum veniebant, ad vivum usque detonderentur seu potius deglu berentur. Jam ipsam in qua sedebant sellam; jam colloquia quibus detinebantur, jam libertatem quæ ipsis permittebatur, vix auro satis digne expendi posse existimabam: in quo quidem bonus ille veteramentarius nonnihil claudicabat Novo tamen illi amanti nulla re ostendere volui ipsius me ambire

Majori cede.

Quam damnosus Amor.

gra-

gratiam seu amicitiam, sed satis mihi erat quod meam ille unice ambiret. Nihilominus quia peregrinus erat, caute admodum incedebat. Invitarem ego illum ultro? Spernuntur oblata. Alteri illi nuntium remitterem? hòc vero erat Spem prèciò emere, & instar Æsopici canis, certum pro incerto dimittere. Sic ergo lupum quasi auribus tenens, occasioni insidiabar; interea vero cœtus lusorios diligenter obibam, id unice studens ut lucelli aliquid, aut etjam munusculi ab amico bona fortuna uso objecti domum mecum asportarem. Quod si forte domi invenissem Veteramentarium, extracta crumena uxori quantum visum fuerat in sumtus do: nè illi animi mei tam turpi rei consentientis vilitas suboleret. Aliquando etiam cũ imperio pecuniam ab illa flagitabam qua in lusus & alias res uterer: quam illa sine ulla tergiversatione, debita cum reverentia mihi porrigebat. Peregrinus interna spe plenum pectus circumferens gratiam nostram & favorem enixe exambiebat; ego vero & ipse partes meas ago. Cavendum mihi satis intelligebam, ne duos rivales intra ædes admitterem: quum ut est in proverbio, unum sterquilinium duos gallos non ferat, nec ipsa mea uxor inter

Etiam mali malitiam celant.

tot amorem dividere sustinebat. Tandem vero ubi Veteramentarium manum restringere animadverti, quum econtra peregrinus ille & serviendi & donandi nullum finem faceret, consilium capio mutandi hospitii, sicque relicta illa anicula, proprias mihi ædes conduco. Ex illo tempore Peregrinus multo magis me observare, colere; ego Veteramentario medium ostendere digitum. Tandem apertè ei dico, ideò à me domum conductam ut arbitrio meo vivere mihi liceret; eoque rogare me ut in visitandis meis ædibus eam licentiam quam hactenus non sumat. fieri enim posse, ut tam ego, quam uxor aliis rebus simus occupati, atque ita amicis ad nos venientibus vacare nequeamus. Quum ille tonum hujus cantilenæ facile intellexisset, ita à me discessit, ut vix umquam postea infra limen meum pedem intulerit. Firma inde inter Peregrinum & me meamque uxorem coaluit amicitia, quam ille summa prodigalitate stabilire atque alere unicè satagebat; in primis verò vel levem benevolentiæ significationem appenso quasi auro uxori meæ remunerabatur. Solebat ille sæpius ad mensam me invitare, atque de ipso prandio vel cena (sic mos habet Hispaniæ

Gratus quamdiu das.

Fuge litus avarum.

niceæ cum mea bona venia ex optimis ferculis aliquot uxori meæ domum mittere: unde nobis postea in multos dies victus suppetebat. Unum mihi displicebat quod hæc tam palam fierent ut nemo omnium tam obesæ naris esset quin facile id quod erat subolfaceret. Cui enim ego persuaderem, uxorem meam à potente & opulento homine tam magnifice tractatam videnti, nescire me quamobrem ille id faceret? Sed tacita hominum judicia facile contemnebam; pessime me vero habebant, immò quasi cor mihi effodiebant hominum maleferiatorum voculæ, qui à tergo mihi quasi ciconiam pinsentes, & digitis Tauri signum effingentes, superbum meum vestitum quo magnifice me inferebam, spolia esse conjugalis pudicitiæ ita mussabant ut facile exaudire possem. Vah, inquit unus, quam bellis mercimoniis negocia exercet Gusmanus! quam opulentam facit mangoniam! Non vides tu *Corneolum* illum pulcerrimum pileo ipsius affixum? fieri sane potest ut horum obtrectatorum aliqui fortunam meam mihi inviderint: alii Corneolos similes & ipsi gestarint non tamen in se, sed in me viderint. Amator interea noster donis & muneribus totos nos nexu mancipio-

Cornigeris sannæ posticæ.

que suos fecerat: neque ego me dominum ædium sed ipsum, agnoscebam. Tam hyeme quam æstate res mihi familiaris crescebat, argentum, monilia, armillæ, & quidquid preciosum; crescebant supellectilia, aulæa, culcitræ, vestes, stragulæ, vestimenta omnis generis. Quid multa? Magnati alicui his rebus par eram. Sed pessimum erat quod nullos status haberem reditus, nisi quantum ille dabat: quod etsi multum erat, sumtibus tamen quos tam domi quam foris faciebamus, tenue erat: qui annua bina ducatorum millia explebant. Si quando hominem totum in amorem dare vellem, Quin tu, inquam, mea Gratia, fides sumis, ac patroni nostri bene meriti aures animumque permulces? Sic illa fides tangens, vocemque applicans, hominem magis magisque amore accendebat: interim vero diligenissime cavebat ne quidquam vel faceret vel præferret quo conscientiam meam prodendi & offensam aliquam significandi necessitaem mihi imponeret. Nemo erat nostrûm cui non secreta ista seu Cybeles seu Cereris paterent; nemo etiam erat qui non alteri persuasum vellet se nihil eorum scire. Certe de his ne gry quidem inter nos. Mansuetum ego & patiens eram animal, si domum

Vitiosa parum durant.

Astute.

mum rediens ostium clasum invenissem, ne plusans quidem aliò divertebam, ne scilicet præsentia mea aliis esset molesta; si apertum, ingredi nihil pensi habebam, quod absolutis mysteriis, vulgaria tantum quæ arbitrum patiuntur, tractari animadverterem. *Patienter.*

Jam in felicitatis portu (quid enim aliud quæreret aut somniaret homo voluptatibus unicè deditus, omnisque virtutis oblitus) navigare mihi videbar: quum ecce subitò mutant venti, & è portu in periculosum & calamitosum mare me referunt. Et sane fieri non posse existimo ut quisquam in eodem, quo tum ego mari navigans, atroces tempestates adeoque ipsum naufragium evitet. Fama tantæ tam venustatis quàm amabilitatis per totam urbem excitati etiam Magnates & è Nobilitate præcipui ædibus nostris obambulare, fenestra, ostium observare, amicitiam meam ambire: quæ res miserè amantis animo gravissimum vulnus inflixit, quamvis illorum consuetudinem ego diligenter vitarem. Quum ego rivales sibi partos videret, multo effusiori liberalitate dona in nos congerebat, nec muneribus ullum ponebat modum: sed animadvertens tandem iis quibus amor conciliatur & retinetur rebus paria se cum tantis magna-

Cede & tu. tibus facere non posse, paullatim quasi ultro subducere sese cœpit. Et sane amoris (de turpitudine nihil dicam, tam sumtuosi finis alius esse non poterat quam pœnitentia. Equidem tam corrupto non fui judicio quin res planè absurda & ab omni ratione aliena mihi visa fuerit, amicæ vel scorto potius aggerere aurum quasi corbibus, vilem interim Dei nomine stipem petenti denegare: quod sæpius facere ipsum vidi. sed meritam nemo nostrûm effugit pœnam. Ego & uxor ut ditesceremus, bona illius amatoris non tam arrodebamus quam devorabamus. & ille quidem indies fiebat pauperior, nos tamen ne numulo quidem ditiores. Fugiebat ille, succedebant alii, quãto potentiores tanto rebus nostris inutiliores. Hi enim tales etiam quum beneficium *Mores Magnatum.* accipiunt, dare sibi videntur. Plumbeas iras gerunt, sed pluma levior apud eos est gratia. Quid cum talibus agas, quorum preces etiam sunt imperia? quorum amicitia non tam honori tibi quã damno sit? Apage hominum hoc genus! Mihi non semel talem è visitatoribus aliquem hoc modo alloqui lubebat: Quid tibi, domine, debeo? Cur in domũ meam venis? Cur rebus alienis abuteris? in qua re me juvas? ubi mihi prodes? Cur vis ut omnia promittenti, nihil tamen danti, nihil gratifi-

can-

canti ego operibus, verbis, atque etiam cogitationibus serviā? Quid multis? Tam damnosa mihi fuit prurientium Magnatum familiaritas, ut ad egestatem; tam superba illorum licentia, ut in magistratus potestatem brevi devenerim. Quidam enim Ædilium, ab emissariis quid ageretur domi meæ edoctus, ut, velut Æsopicus ille leo prædam speratam solus sibi servaret, me cum uxore ad se trahi jusserat, composito ad severitatem vultu utrmque acriter increpans. Ego quid ageretur subodoratus simplicem me fingo, omnium quæ dicerentur ignarum. Placuit illi mea excusatio: statimque duabus positis sellis assidere sibi jubet. Tum cujas essem rogat. Hispali natum me audiens, Oh, inquit, Hispaline tu natus es civitate totius orbis præclarissima? Inde in urbis laudem digressus, pleraque ejus ornamenta memoriter enumerabat. At audito patris mei nomine, eum notissimum sibi ajebat, quinetiam in lite quadam se patronum ipsi adfuisse victoriamque obtinuisse prædicabat: alia tam multa addens, ut nihil aliud esset reliquum quam ut se cognatum, aut etiam patrem meum profiteretur. Audiebam hæc ego magna cum admiratione, nec tamen sine stomacho sic apud animum meum ratiocinabar: Deum immortalem, quam

Mali Magistratus.

Omnia licere sibi putant. imperiosi sunt Magistratus! quam arrogantes & superbi! Nihil certe est, quod non licere sibi putent. Tum mihi in mentem venit cujusdam Judicis, qui quum in ceteris rebus partes muneris sui fideliter expleret, una tamen in re peccabat quod erga muliebre genus nimis comis esset & humanus, eoque frequenter ad libidines suas abutebatur. *En scrupulosum ex formula.* De quo reprehensus, Atqui ait, evolvat Instructionem mihi datam quisquis vult; si vel verbulum in ea de castitate servanda repererit, pœnas dare non recuso. Scilicet tale hominum genus licitum sibi putant, quidquid expresse non est prohibitum: etiamsi id ad aliorum pertineat injuriam. Novi Judicem, qui quum inter multas alias pauperculæ cujusdam viduæ filiæ vim intulisset, de injuria conquerenti matri, & filiæ honorem perditum exprobranti, numulum unum & alterum dedit, jussitque uti emtis aliquot candelis quod amissum dixerat diligenter quæreret. Equidem vix apud me sum, quum ejusmodi res fieri & video & audio. Sed ad rem. Jussit me Judex domum ire, prolixe oblatis omnis humanitatis officiis. *Preces magnatum imperia.* Paucos post dies nihil tale nobis cogitantibus idem Iudex dum pro more noctu urbem lustrat, ex inopinato supervenit

venit, ostiumque pulsans, potum aquæ frigidæ (erat enim media æstas) poscit. Ego de siti conjecturam faciens, propere ad eum descendo. ut mecum ascenderet rogo. Quod quum non gravate fecisset, sellam poni, & de bellariis seu conditis fructibus promi aliquid jubeo. quibus delibatis, frigidam ille hausit. Sermonem inde exorsus, ait, per urbem obambulando se defatigatum:eaque nocte multas formosas sibi visas mulieres; sed ex omnibus nullam uxori meæ comparandam. Inprimis vocem ejus celebrari. Jubeo ego Gratiæ meæ testudinem sumere, vocemque fidibus applicare. Obstupescens ille quum jamdiu nihil suavius sibi auditum, nullum pulcrius spectaculum visum pejerasset, utrique amanter valedicit, me verò ut sæpius ad se viserem humanissime invitat.Sane tanti tamque potentis viri amicitia nobis nequaquam respuenda videbatur, ut quæ nostræ fragilitati & si qui incidissent erroribus valde posset esse utilis: eoque sæpius ad eum officii causa, comeabam.Hinc factum ut die quodam mihi nihil minus cogitanti mentionem injiceret, quæ cum pater meo ipsi intercesserat amicitæ (at uxoris meæ amicitiam ille quærebat) cujus respectu lubens meritoque mihi gratum esset fa-

ɛturus:ſimulque neſcio quod famelicum tabellionis munus offert. Excuſo me tamquam imperitum & inhabilem: ſed illo nihil remittente ut indignationē ejus evitarem. collum jugo ſubdere coactus ſum. Erat vero tam lucroſum illud meum munus,ut omnis ejus proventus vix, ac ne vix quidem unius prandii ſumtui ſatis fuiſſet. Videbam me meaſque res & ſpes omnes perditas: muſſandum tamen erat. Tanto verò indignius mihi facinus viſum erat, quod pro injuria (quid enim aliud tale beneficium?) gratiæ erant agendæ,ferendi hominis ſuperciliosi mores, claudenda domus mea omnibus aliis, ſoli fortunarum mearum architecto, ſcilicet, aperienda. Jam indies atterebatur res mea familiaris: vendebantur ſupellectilia, ut eſſet ſumtus in cibum. Indigniſſime hæc ferebat uxor mea, & victui liberaliori & vitæ liberiori aſſueta: abſurdam exiſtimans multam ſubjectionem & paucam proviſionem: eoque ſubducere ſe ac omnia cauſſari cœpit, ut conſuetudinem imò etiam aſpectum ejus vitaret.Id ille agi ſentiens, ſtatim & ipſe beneficium ſuum revocandum ſibi cenſuit,meque rationes adminiſtrationis meæ reddere juſſit, quæ ejuſmodi fuerunt ut non modo nihil lucri, verum etiam multum damni feciſſe me

Sic decet beare amicos.

me deprehenderim: nec dubium erat, si diutius in pice illa hæsissem, quin rem omnem familiarem fuissem jugulaturus. Sed ô ingratum hominem! Tantum ut nos pedibus suis advolutos & suppliciter deprecantes videret, aut suum ipse dolorem ulcisceretur, urbe etiam proscribi nos curavit. Equidem tum mecum sic ratiocinabar: Potens iste homo id vult, ut & voluptatem & utilitatem à me meisque capiat, atque ego idipsum quod multa cum ignominia & probro (de molestiis & laboribus nihil dicam) acquisiveram, in suas impendam voluptates: interim illos ipsos acquirendi modos mihi præcidit, dum solus Gratiæ meæ amoribus potiri, nihil tamen dare vult. Sed non sic erit. Unum eruit ipse mihi oculum, ego duos ipsi. Faxo sane ut ubi re & spe frustratum se senserit, amores suos frustra postea requirat. Sed quid? Illa ipsa proscriptio percommode mihi accidebat, instante jam tempore quo creditoribus meis, quibuscum transegeram, solvendum erat. Quum ergo certis interim indiciis accepissem matrem meam adhuc in vivis esse, Hispalim mihi quam minimo strepitu commigrandum statui, statimque ad iter me accinxi.

O ultionem.

CAPUT XXII.

Gusmanus Hispalim commigrat, & cum matre domicilium conjungit.

Conscientia mille testes.

QUemadmodum post tempestatem etiam tranquilli jam maris est quidam tremor; ita animus etiam, depulso jam omni periculo, nutat tamen, & libertati suæ vix credit. Ego sane quamvis in portu navigare mihi viderer, quotiescumque tamen mentis oculos ad prioris meæ vitæ cursum reflectebam, toties nescio quæ anxietas præcordia mihi occupabat. Hei me miserum & infelicem! Adeone perverso & perdito ingenio esse quemquam, qui cum tanta existimationis & honoris sui jactura id agat, ut cuticulam curet, & quod inde superest in chartas & aleam profundat? sed quo dementiæ veneram, qui domesticæ ignominiæ ignarus videri volebam, quum interim nemo nesciret, victum, vestitum, adeoque omnes sumtus domesticos ab uxore me petere, & accipere? Fieri sane potest ut thori sui maculam quis deprehendat, dissimulet tamen, quū nihil aliud profecturum se viderit quam ut Camarinam moveat, aut suo jumen-

to,

to, quod dicitur, malum sibi accersat. Hos ego non ferendos modo, sed etiam laudandos censeo, modo ne ipsi tam probroso malo ansam dent. At vero ut quispiam suæipsius uxoris leno sit, quid magis probrosum, quid magis inauditum. Quid enim aliud agebam quum eam à libidinosis hominibus non visitari modo paterer, sed etiam ultro ad aliorum ædes deducerem? ubi illa non corporis modo & morum venustate, sed fidium quoque & vocis suavitate quod reliquum erat lenocinii sibi ipsa faciebat. Sed ad rem. Madrito cum uxore & sarcinis rhedæ impositis, egressus, Hispalim lento itinere admodum pergebam, quod uxor currus succussiones ægerrime ferens, initio valde langueret, deliciis omnibus privata quam quas è catello quodam Melitensi, gremio ipsius assidue incumbenti, capiebat. Et sane mirum est quam pleræque omnes nobiles mulieres caniculis ejusmodi delectentur: ut non aliter eas secum circumferant, & in manibus habeant quam Medici chirothecas & annulos, barbitonsores citharas, Monachi breviaria, Angli (at jam Germani quoq;) Tabaccum & tubulos. In hoc itinere & primis post adventum nostrum diebus dici non potest quantas spes mihi ipse finxerim. Jam mihi no-

Mulieres gaudent caniculis

vam

vam Indicorum commerciorum domum ibi conſtructurus videbar, in quam tam nautæ quam mercatores è Peruana aut aliis novi Orbis regionibus venientes, aurum corbibus eſſent congeſturi. Dum interim urbem ipſam obeo, uti etiam in ipſa via, ultimam pueritiæ meæ memoriam renovabam, ipſo locorum aſpectu monente. Prima nocte in diverſorio non ſatis commode exacta, mane cum ſole ſurgens, nihil prius habui quam ut domum conducendam, tum etiam matrem meam diligenter inveſtigarem. Sed adeò omnia mihi mutata videbantur, ut non Hiſpalim, ſed in novum Orbem delatus mihi viderer. Sic obambulans, domum video, ſcheda valvis affixa indice, locandam: qua inſpecta, cum domino de locationis precio in ſingulos menſes paciſcor, ac mox ſarcinas & fortunulas mecum advectas inferri jubeo, meque ad quietem compono. Poſt biduum ſolitarie exactum, Gratia mea, Indignum facinus, infit, mi Guſmane, me in tam celebri, tam magna, tam opulenta urbe tamdiu hærere, & nihil interim de ejus admirabili ſplendore, ſtupendis ſtructuris, & inuſitata magnificentia oculis uſurpaſſe! Ad Gradas ergo eo, & famulum (ibi enim ſtationem ſuam habent) conduco qui Gratiam, hominum loco-

rum-

rumque ignaram per urbem comitaretur & circumduceret. Illa quidem dici non poteſt quanta cum admiratione, adeoque ſtupore tam ûrbis quam hominum magnificentiam contemplata fuerit. Et ſane meo quoque judicio veriſſimum eſt quod vulgò dici ſolet: *Qui non ha viſto Seviglia, non ha viſto maraviglia*: Qui Hiſpalim non vidit, nihil admirabile vidit. Ego interim diligenter facta inquiſitione, tandem matrem meam reperi, ſolam cum puella ſcitula admodum & formoſa (quam pleriq; pro filia ipſius habebant) habitantem, & vitam quibus poterat artibus tolerantem: tum tamen impetrare non potui ut ſeſe in domum meam transferret, quod puellam quam à teneris ferè educaverat, ægre relinqueret, & ſub nurus quaſi imperium ire recuſaret. Quamvis autem illius formam multi anni valde jam corrupiſſent, facile tamen juvenilis nitoris veſtigia apparebant. Ejus aſpectus in memoriam mihi revocabat, nihil eſſe quod non conficiat & conſumat vetuſtas; oculiſque ad uxorem meam converſis, idem illi poſt paucos annos futurū cogitabam. De me quoq; idem ratiocinabar. Sed hæc aliaque bene & utiliter mihi conſideranti idem evenit quod viatoribus in hoſpitio diver- *Omnia labuntur.*

ſan-

ſantibus: qui ob ſitim ſamemque reſtinxerunt, poſito poculo, iter ſuum proſequuntur. Multa quidem bona & honeſta conſilia non raro ſuggerebat animus; ſed prævalebant cupiditates: quarum explendarum deſiderium ſalutares cogitationes ac curas in ipſa quaſi herba enecabat. Tandem à matre impetravi, ut domicilium mecum & cum uxore mea conjungeret: quam illa pro ſua quam longis annis acquiſiverat prudentia, ſalutaribus admodum præceptis erudiebat. Unum perincommode nobis tum accidit, quod magna annonæ erat caritas, qua quidquid fere nobis erat reliquum abſumebatur. Sed & matri meæ cum nuru male admodum conveniebat, quæ liberiori vitæ aſſueta, ſervitutem quaſi ægerrime ferebat. Quid multa? Non jurgia tantũ, contentiones & rixæ, ſed digladiationes quoque & dimicationes inter eas frequenter intercedebant. Ego quid facerem? Matrem offendere pietas prohibebat; uxorem, amor. Quotieſcumq; igitur nubes tempeſtatem minantes videbam, ſumto pallio foras provolabã, vacuam quaſi arenã utrique ad dimicandum relinquens. Maximopere hinc irritata uxor, quæ auxilium ſibi à me deberi perſuaſum habebat, amorem in quendam militum ductorem tranſtulit,

Nurus cum ſocru.

lit, & inscio me convasatis quæ supererant preciosis rebus, cum eo in Italiam profugit: nec quid illa factum sit, quid postea rescìscere potui. Divortium hoc initio valde mihi erat molestum:sed mecum perpendens, vere stultum esse qui uxorem fugitivam retrahere studeat, & non potius ei tamquam hosti fugienti pontem sternat,tacitùs mihi velut de libertate gratulabar. Quin? Egone illam in Italiam sequerer, ubi tam multa illaudabilia facinora à me perpetrata erant? Sed &,ut verum fatear,domestici probri tædere me, pigere atque pœnitere cœperat, qui non tacitis modo cogitationibus, sed publicis etiam hominum maleferiatorum voculis passim tamquam suipsius thori prostitutor traducebar. Quia vero uxor leberide nudiorem me reliquerat,ex hominum frequentia me cum matre in urbis quendam angulū subduco,vitamque venditis quæ stragem evaserant supellectilibus vitam utcumq; sustento. Jam lacer erat vestitus; nec quidquam supererat unde novum facerē, aut negotiationis aliquid incœptarem, nisi ad veterem illam meam redirē. Nocturnæ ergo venationi me accingo, & per tenebras incautè ambulantium pallia involo; iisque onustus domum reversus, mira metamorphosi prædam omnem con-

Vitiorum satietas etiam apud malos

concinno, reconcinno, diſſuo, muto, ut quæ pallia veſperi fuerant, mane togæ, thoraces, & tantum non omnia eſſent, ac publice etiam vænum proſtarent, atque iis etiam ipſis quorum fuerant interdum venderentur. Non placebat hic modus acquirendi matri meæ, eoque ſæpius me hortabatur, ut ſi non mihi, ipſius ſaltim ſenectuti vellem parcere: veritaque ne res tandem in nervum erumperet, puellæ illi quam filiæ loco habebat, rurſus ſeſe applicat, & ad priſtinum vitæ genus redit. Ego quoque mihi non deeram, & ejuſdem artificii homines nactus, tam conſilio quam opera ita eos adjuvabam ut è præda genialiter viveremus. Per illos dies quum continuæ ferè caderent pluviæ, iiſque tota quaſi urbs reſtagnaret, atque ideo plerique omnes domibus ſeſe continerent, ad reſtim pene nobis res redierat, quod ædes hinc inde viſitandi erepta nobis eſſet occaſio. Forte per obſcurum angulum obambulans domum video non ruinoſam modo, ſed etiam aliqua ex parte collapſam. Dominum mihi inquirenti ajunt, viduam eſſe quamdam nobilem, ſimulque plateam ubi habitaret deſignant. Accedo. ut copiam mihi in ea aliquantiſper habitandi faciat rogo, enixurum me pollicitus, ut quod reliquum

Graſſatores nocturni.

O aſtutiam.

quum erat sartum tectum conservaretur. Illa pro me sollicita, ne ruina opprimerer, diu cunctabatur: tandem verò precibus meis victa annuit. Quid enim, ajebam, tam inops à rebus omnibus ego timeam, cui vita etiam superflua & gravis est? Post diem unum & alterum, animadvertens miram esse materiæ ad ædificandum necessariæ paucitatem, ad forum profectus, per præconem proclamari jubeo, si quis tignos, lateres, trabes veteres ædificii emere vellet, ad designatum locum veniret. Adsunt mox magno numero fabri, licitantes, & de prærogativa pæne verberibus inter se contendentes. Cum eis tandem certum pactus precium, sexcentos regales in antecessum capio, & ut sequenti diè ad materiam asportandam adsint moneo. Acceptis numis, ad viduam ædium dominam eo, & admirabundus quæro, quid rei sit quod per atriensem & ligna & lapides ejus in qua dies aliquot commoratus essem domus vendi, meq; emigrare jusserit. Illa quũ nec sibi atriensem esse, nec de ulla venditione quidquam constare dixisset, Atqui, inquam, crastinus eam in rem præstitutus est dies, quo emtores omnẽ materiam asportatũ venturi sunt. Mihi hoc indicare tibi satis visum. Sequenti die in locũ quemdam ejus vici-

viciniæ me confero unde ſpeculari & obſervare omnia poteram. Adſunt fabri, manuſque demoliendis ædibus & aſportandæ materiæ admoliuntur; opponit ſe viriliter cum ſuis matrona. oriuntur jurgia, rixæ. itum tandem ad judicem eſt; ejuſque ſententia fabri damnum omne reſarcire coacti. Per eos dies aliquot domi ego me continui, luculento quem ex januis & valvis aſportatis feceram, cum matre foco aſſidens, & de ſexcentis illis regalibus liberaliter ſumtum faciens.

Non multò poſt ad B. Auguſtini neſcio quod feſtum celebrabatur: ibi ego (nã feſta ejuſmodi à tale genus hominibus plerumque celebrantur)quum vidiſſem mercatorem quemdam cujus femoralia argento, uti mihi videbatur, tumebant veſtigia ejus inſequens, accurtente magna hominum multitudine & uno al terum urgente, manum dexterrime ſacco inſerens, cum pulviſculo omnia eram excepturus: verum quum capere omnia manus non poſſet, & in pavimentum numi quidam decidentes ſtrepitum excitaſſent, ſtrophiolo ſtatim extracto, fingo unà mihi argentum extractum. Secedere mox omnes, & locum mihi recolligendi mea dare: quin etiam ille ipſe cujus numi illi fuerant, operam mihi in iis recolligendis impendebat. Ego gratiis

gratiis actis, cum præda domum reversus, genio meo litavi. Sed magno mihi furtum hoc constitit. Quid miseri optatis ut conatus vestri in maleficiis bene vobis succedant? Nihil aliud inde lucri facitis quam ut ad flagitia sitis projectiores. Sed quum facinora ejusmodi furcam ascendere mihi viderentur, ad subtiliores magisque tutas artes animum converti.

Habebam in mea potestate crumenas non paucas quas hinc inde sublegeram. Ex iis unam quæ melior mihi videbatur ita reconcinno ut agnosci non posset. Indo tres scutatos duplos, & quinquaginta semicapitatos seu regales argenteos, digitale argenteum, & quatuor annulos: quæ omnia quum matri meæ commonstrassem adeoque scriptis consignata dedissem, ne quum usus esset aberraret, accedo ad Patrem quendam seu Monachum, singulari concionandi peritia tota urbe percelebrem. Sermonem inde exorsus, Ego; inquam, mi Pater, peregrinus sum in hac civitate, & ut verum fatear, vix est unde miserum hoc corpus sustentem. Jamdudum conditionem quæro qua vitam tolerem, & animæ meæ (neque enim quidquam ulterius quæro) quietem conciliem, victu & vestitu mediocri con-

Sed hanc palmarem.

ten-

tentus: sed frustra hactenus laboravi, quum omnes à pannositate mea ac paupertate abhorreant. Fateor non defuturas mihi rationes quibus etiam plus quam necessaria acquiram: sed Deus nunquam siverit ut animum ego malis artibus applicem! quin potius statutum est mihi fame prius emori quam quidquam contra divinam Majestatem, aut quod in meam redundare possit ignominiam, perpetrare. Mane hospitio meo egressus, ut operis aliquid quærerem, media in via crumenam hanc reperi: quam inspicere satagens, quamprimum auri & argenti fulgor oculis meis objectus fuit, humanæ fragilitatis memor, valide restrinxi: & quia nihil magis opto quam ut vero domino reddatur, ad vestram Paternitatem eam deferre visum est, ut proxima Dominica publicè facto præconio, is inquiratur. Bonus ille & Religiosus vir quum me audisset, tamque heroicum & à vestitu meo plane dissentaneum facinus vidisset, inspecta crumena, O te beatum, inquit, mi frater! Est vero ut Deo summas agas gratias, qui gratiæ suæ radiis ita animum tuum collustravit ut intellecta humanarum rerum fragilitate, nihil magis caveas quam ne conscientiam tuam macules. Tu mihi crede, ille qui

tam bonum & generosum tibi inspiravit animum, etiam reliqua ad vitam necessaria non denegabit. Magnum est quod jam facis, & quod perdito hoc sæculo paucissimi facturi sint. Ego faxo quod mei erit officii: tu post eos dies quibus præconium fecero, ad me redibis. Quo animo, quo corde hæc me audisse cogitatis, & boni hominis sanctam simplicitatem, & extremam meam versutiam ac malitiam animo considerantem? quam ut tanto melius absconderem, illachrymatus sum: nec minus bonus ille Religiosus mecum lachrymas fundere cœpit. Sic est: Quisque ut habet mores ita de aliis judicat. Sequenti Dominica, in quam etiam Festum Omnium Sanctorum inciderat, bonus ille Pater magnam concionis partem de me meoque heroico facto consumsit, tanto admirabilius esse dictitans quanto majorem meam inopiam coram ipse vidisset. Hinc multi ultro ad prædictum Patrem venerunt, stipem quam mihi elargiretur, liberaliter porrigentes. Postero die accedit ad eum mater mea, & demonstratis omnibus signis, ait suam illam esse crumenam: quam bonus Religiosus, deprehensis veris indiciis, non gravate illi reddidit, pro me tamen intercessit ut decem regales mihi

tamquam Herculi, quem dextrum ſcilicet habueram, conſecrarentur. Recuperata crumena, ita ut ne acicula quidem (nam & harum aliquammultas chartæ involutas, ut à muliere eſſe tanto magis fieret veriſimile, inſerueram) deeſſet, poſt biduum ad Concionatorē virtutum mearum buccinatorem redeo, videoque tantum veſtium acervum meum in uſum congeſtum ut ad decennium uni mihi ſatis futuræ fuiſſent: nec regales illos modo, ſed & plures alios ex eleemoſynis collectos accipio: quin etiam bonus ille Pater juſſit ut poſt dies aliquot ad ſe redirem, ut qui conditionem non aſpernendam mihi inveniſſet.

CAPUT III.

Guſmanus nobilis, feminæ ſervituti ſe addicit, & ob furta ad remos damnatur.

QUærenti mihi quænam illa eſſet conditio, meque excuſanti quod, ignotus utpote, neminem haberem qui pro me, quod fieri ſolet, ſponderet, Ille, Curam hanc, inquit, mihi relinque; tu eas tantum quas in te ſitas arbitror artes, fidem & diligentiam ad hoc munus adfer. Accipio conditionem, ut quam

quam rebus meis restaurandis commodissimam arbitrarer. O quanta vis est consuetudinis! Ajunt Eam alteram esse Naturam: sed ego multo potentiorem judico, utpote quæ plerumque ipsam quoque Naturam vincat, certè corrumpat. Quod si consuetudo seu usus cum veritate conjungatur, nihil eo, nisi ipse Deus, est potentius. Quid miserum pastorem in desertis campis, in profundis vallibus, in montium fastgiis contra omnes cœli injurias obdurat? usus. Quid ferocissima domat animantia? usus: quem tempus tandem non confirmat modo, sed etiam in ipsam vertit Naturam, immò, ut dixi, ipsi Rationi tanquam tyrannum imponit, ut non quod illa dictat, sed quod hic jubet, faciamus. Expertus loquor. Negotiis nobilis feminæ, cujus vir in Indiis agebat, tractandis admotus, mirum est quam bervi tempore omnes quibus institores utuntur artes perdidicerim: ut qui jam ante in similibus essem valde exercitus. Quos ego modos augendi mercibus precium non excogitavi? quam diligenter feneri seu usuris incubui? Jocus erat per animam meam, per Deum ipsum pejerare, si quando emtores accesserant: hoc vel illud mercimonium pluris mihi constitisse quam indicarim, ne teruncium

Vis consuetudinis seu usus.

Institorum (malorum) mores.

quidem me lucrifacere. opus mihi esse præsenti pecunia: eoque me tam vili precio addicere: Brevi res meas ad fundum redituras si aliis idem velim facere: multaque alia addens ad fidem perjuriis meis conciliandam; quum interim non nescirem immanes esse quas exercebam usuras: ut nisi numus unus, quamvis natura sua sterilis, alterum mihi pareret, operam & oleum perdidisse mihi viderer. Ut vero omnibus fidem facerem veræ meæ pietatis & bonæ conscientiæ, ut qui lucrum quidem non aspernari, animæ tamen salutem multo potiorem habere studerem: quotidie magnum numerum pauperum ad fores nostras confluere, & per horam unam aut alteram stare ibi passus, singulis postea exilem admodum stipem largiebar: non alium in finem quam ut alii postea tanto facilius mihi, tantæ religionis, scilicet, homini res suas crederent, numquam reddendas. Nec vero beneficus erga eos eram qui maxime digni erant eleemosyna, sed potissimum erga eos quos iis apud quos insinuare me volebam, laudes meas deprædicaturos sciebam. Et quia natura timidus eram, injurias omnes ob Dei amorem, ut videri volebam, condonabam. Jejunabam frequenter, ut temperans

O hypocrita.

perans viderer, & meis sumtibus parcerem: at si de alieno ageretur corio, lupus eram. Ajunt certe, hoc nationis nostræ vitium esse ut de nostris parces, de alienis liberales admodum simus. In templis eram assiduus, rosario, libello instructus. Obibam hospitalia, obibam carceres, & stipe quidem tenui, multis tamen verbis egentes & afflictos solabar. Quid multa? nullum erat pietatis exercitium quo non ad malitiam & fraudes meas abuterer. Hæc enim omnia agebam, ut alii tanto facilius mihi res suas crederent. Recte ergo faciunt qui Fronti fidem habendam negant.

His moribus (neque enim illa cor mihi inspicere poterat) quum me apud nobilem illam feminam insinuassem, brevi totius quasi rei familiaris atque ipsius etiam familiæ cura in me translata fuit. Jam ego non ut famulus seu minister, sed ut cognatus, ac penè ut filius tractabar. Magnas Deo gratias agente matrona quod me talem sibi suisque rebus curatorem objecisset. Inter sermones rogabat illa me nonnunquam ut mariti sui salutem Deo precibus commendarem: ad quæ ego tam tenere, tam pathetice respondebam, ut tota in lachrymas solveretur: quum interim

Mali benè plerumque tractantur.

non modò fortunis ipsius, sed familia quoque abuterer. Erat inter domesticos servá (ego initio liberam credideram) moribus plane mihi similis. Quia vero Similis simili gaudet, ita illa statim sese mihi applicuit, ut à cubiculo meo abigi non posset:uterque tamen interim sic furtanostra celabamus ut nec matronæ nec cuiquam domesticorum quidquam sub oleret. Abundabat penu meũ omne genus bellariis,fructibus conditis, & delicato tam cibo quam potu. Linea mea supellex, indusia, lintea, nasitergia, aliaque talia ita nitebant, ita candebant, ita sarta conservabantur,ut melius non possent. Etiam numi aliquando subministrabantur. Mihi quidem facile erat conjicere unde illi essent; simulabam tamen me nescire: adeoque ut tanto artius illam mihi devincirem, ajo, me illam amare unicè,idque ante omnia propediem velle agere ut in libertatem vindicarem, spe quoque facta matrimonii: quum apud me statuissem convasatis quas possem rebus novum Orbem quærere, & ultra Garamantas Indos profugere. Jam enim hera deplumari se, immò bonis omnibus everti à me sentiens, communicato cum uno ex cognatis suis consilio, manum mihi injici & reddendi rationes necessitatẽ imponi jusse-

Pares cum paribus.

Celari nequit malitia.

jusserat; vultu interim & manibus ad solitam humanitatē ita compositis ut tale quid ne suspicarer quidem. Quum ergo die quodam negocii caussa prodiissem, ex inopinato apprehendunt me ad id appositi lictores, & in carcerem abducunt. Quid mihi tum animi fuisse putatis? Illud maxime anxium me habebat quod nescirem cujus hoc jussu factum esset. Veniebant mihi in mentem facinora in Italia, Madriti, & ubi non? commissa. Cubiculum interea meum perlustratur, aperiuntur cistæ, excutiuntur omnes anguli, sed paullo minus nihilo ex omnibus heræ fortunis apparet. Prudens sane feceram, qui res omnes ad matrem meam extra omnem fere hominum notitiam in solitudine quasi viventem congessissem. Veniunt ad me in carcerem heræ procuratores, rogant ubi numi sint aliaque heræ bona, quid illis factum. Reddo ego rationes tales quales, nego penes me quidquam esse ex omnibus heræ fortunis. Accusor multo gravius; inquiritur diligentius: sed apparent rationes, argentum οἴχεται. Mittit hera ad Religiosum illū cujus commendatione me illa in familiam suam receperat; remque omnem exponi jubet. Ille prudens & sanctus, me inauditum reum pronunciare noluit. Venit post & ipse ad me in *Vis conscientiæ.*

carcerem: quærit quid rei sit: verumne illud cujus hera & cognati me insimularent. Perfrictissima fronte nego omnia: calumniis & insidiis me circumventum lamentor:, sed sperare me Deum non minus quam Josephi & Susannæ caussam meam acturum: lubenter interim fateri ob multa alia peccata hanc pœnam mihi à Deo justissime inflictam, quam etiam tamquam à manu & paterno animo profectam, patienter ferre velim. Anceps nesciensque quid tota de hac re statueret bonus Pater, debiliori tamen parti, quoad liqueret, favendum censuit, verbisque solatii plenis caussam meam curæ sibi fore promisit: statimque à me digressus, Actuarium adiit, rogavitque ne innocentem me opprimi pateretur. Simplicitatem hominis ille ridens narrat quæ interea de me, meis fraudibus & furtis comperta essent: unde bonus ille quasi attonitus candide vicissim ei aperit quibus modis ego me apud se insinuassem. Rem totam audiens Actuarius jam multo notiora malitiæ meæ vestigia deprehendit, tantaque indignatione exarsit, quod tam sancto viro tam turpiter imposuissem, ut si ipsus in me habuisset potestatem, statim me in furcam acturus fuerit. Inde capitalium

En impium & perditū.

rerum

rerum quæstori rem omnem narrat, immò scriptam quoque sua manu exhibet, non aliter ac si rem ipsius atque existimationem atrocissime læsissem, aut patrem quoque occidissem. Ex quo factum ut carceris custodi me in obscurum antrum includere mandatum fuerit. Miserum me si dies ille omni argento carenti mihi supervenisset! Habebam sane & crumenam bene instructam, & vestes non pauco auro & argento fartas, ut qui aliquamdiu jam nihil aliud quam fugam circumspexissem: sed, crede mihi, ignis est carcer, omnia amburens, omnia consumens & in suam substantiam vertens. Concluduntur ibi unà innocentes & rei: nemo tamen omnium est qui reus sibi videatur. Ut paucis dicam: si inter vivos ullum sit infernum, carcer est istud infernum, aut ad minus, Purgatorium. *Afflicto adduntur afflictiones.*

Intellecta captivitate mea, contubernalis, illa quam tam ex heræ bonis quam de suo etiam tam liberalem erga me fuisse supra dixi, quotidie quidquid necessarium mihi erat mittebat, non aliter ac si cœlum manna in me plueret. Ubi autem ad remos me damnatum audivit, summo dolore percussa, ejus indicem sequentem epistolam ad me misit.

Cor meum mellitiſſimum, anime mi, jam, ut audio, ad remos damnate.

Epiſtola amicabilis.

Has litteras non ad alium finem ſcribo quam ut melancholiam à te abigas & lætus ſis. ſatis enim eſt quod ego ſola contriſtor, quæ poſt eum diem ex quo captus & in carcerem ductus fuiſti, quieta dormivi, quũ te forte pulices, culices, cimices, pediculi quieſcere non permiſerint. Hodie vero poſtquam audivi te à Prætore ad fuſtuarium & porro ad remos damnatum eſſe, dicere non poſſum quanto dolore fuerim affecta. Utinam vero tam crudeli Judici nõ lumbi modo fuſtibus dolentur, ſedcaput quoque frangatur! Sciat bonus ille vir te non perpetuo in carcere futurum. qui ſi faciem meam videret, videret quaſi parietem continuo lachrymarum imbre lotum. Et quamquam tantæ illæ fuerint ut prope totum Mundum inundare potuerint, multo tamen copioſiores futuræ erant niſi verita eſſem ne iis funditus ſubmergerer, ſicque poſtea mihi ſocietate tua carendum eſſet. Latrix harum dicet tibi quot capillos è capite meo evulſerim, ubi tam triſtem ſententiam accepi: ſimulque dabit viginti Regales, quibus te genium tuum recreare, meique memoriam refricare volo: etſi ſcio prooemiis iſtis apud te opus non eſſe, cui etiam

unum

unum momentum quo nonnumquam ad ſubdendum ollis ignem à te digreſſa eram, mille anni videbatur. Mitto tibi quoque viridis coloris cingulum, ut cognoſcas ſpem meam, fore ſcilicet ut brevi te liberum videam. Quod ſi tui cauſſa opus fuerit vendi me, præſto ſum: meque tum demum beatam putabo. Ajunt contubernalem tuum Sotum male ſtare, cui lictor fides ita intenderit ut & ipſe factus ſit Muſicus. Male me habet quod tam vilis homuncio tam garvi viro moleſtiam crearit, & aliquid forſan dixerit quod & ipſi & aliis nocere poſſit. Saluta eum meo nomine, quamvis eum non nôrim: & de his bellariis aliquid ei communica. Craſtino die panes pinſemus: tunc ego tibi placentulam ex oleo conficiam, ad quam ſocios tuos ſine ullo pudoris metu invitare poſſis. Mitte mihi lintea ſquallida, & in ſingulos dies pura induſia indue. Quia enim te duobus his brachiis amplexari non poſſum, volo uti ſervitio tuo defatigentur. Matrona noſtra jurat ſe facturam ut patibulo affigaris; quod ejus ſubſtantiam ſis furatus. Sed ſatis ipſa furata eſt, & tu ſcis cui. Scio te me intelligere. Intelligenti vero pauca. Si Gomeſius te viſitaverit, noli cum ipſo loqui, eſt enim homo bifrons, & omnium, maxime

autem Bacchi amicus. Sed jam desino: non tamen desinam Deum precari ut me tibi teque mihi conservet, teque ex ergastulo illo liberet. Scripsi in tuo cubiculo, una hora ante mediam noctem: quum facies interea tua tamquam præsentis mihi obversaretur.

Nemo miseris amicus. Et hoc quidem non leve erat & malis meis solatium & rebus subsidium. Jam enim ad extrema deveneram, quod mater quoque mea, malum caussæ meæ exitum prævidens, quidquam amplius mihi dare recusaret, surreptum sibi dicens quod habuisset. Sed quidquid erat, maluit ipsa retinere quam mihi inutiliter impendere. Ad extremum, eodem tempore caussa mea decisa & crumena fuit exenterata. Non erat quo corrumperem Actuarium; Judicem habebam iratum, patronum invitum quasi, procuratorem tergiversantem. Totus flaccidus & inanis relinquebar non aliter, ac pergularum uvæ à vespis exsuctæ. O quam verum est illud, Tanti fieri quemque quantum habeat! cessantibus fortunis cessare amicitiam, nempe,

Et cum fortuna statque caditque fides.

Ubi rem eò rediisse vidi, seposita omni verecundia regii mancipii personam agere cœpi. Non exigua pars erat mei solatii quod Sotum haberem socium: cu-

cujus tamen ſocietas pæne me perdidit, ut poſtea audietis.

CAPUT XIV.

Guſmanus vitæ in triremi exacta non minus mirabiles quam miſerabiles caſus exponit.

TAndem ergo ad centrum quò ſemper tetenderam, perveni, dignum meis factis exitum ſortitus. Age, Remex jam ſum & miſerum mancipium: nihil ergo quod mancipio accidere poteſt, à me alienum porro putandũ. Vixi hactenus more meo: nunc porrò vivendũ eſt alieno: deſerendi mores ſtratiotici: cutis contra plagas, manus callo contra labores obdurandæ. Riſi tum quorumdam contubernalium meorũ vanitatem, mortem ejuſmodi ſervituti præferentium. Ego vero ſic ſtatuo, qui talia loquuntur (niſi plane ſenes ſint adeoque decrepiti, qui jam alterum pedem in cymba Charontis habeant) minime ex animo loqui: aut ignorare quam humanæ naturæ mors ſit horribilis. Equidem ſi lætum me fuiſſe dixero, falſum dixero; gaudebam tamen, vitam mihi ſalvam relictam ejuſque futuras miſerias ſpe ſolabar. Nempe quà fata trahunt retrahuntque

Scopus tandem tangitur.

Vita nihil carius.

ſequendum, omniſque fortuna ferendo ſuperanda eſt. Amaſia quoque illa etſi divortium hoc noſtrum ægerrime ferebat, animum tamen ſuum ea ſpe ſuſtentabat fore aliquando ut bona fortuna nos iterum conjungeret; eoque me ſupra præſentem meam ſortem iis omnibus quibus opus habebam ita inſtruxerat, ut non mancipium ſed Officiarius aliquis mihi viderer. Cum eo quod ab illa acceperam, quodque mater clam ſubmiſerat peculium brevi tempore auxi, novis captivis, acceptis prius pigneribus, argenti aliquid fenerando, iiſdem oleum aliaque queis penu inſtructum habebam, carè vendendo, etiam ea quæ incaute cuſtodita erant, ſublegendo: quin etiam quæcunque oculi mei viderant vix erat ut manus meas effugerent. Sed & novitiis multa ridicula faciebam: candelas accenſas calceis eorum affigens, naribus ſulphureum admovens fumum, aures junco inſerto titillans, ac nihil omnino omittens quod humana excogitare poteſt malitia. Iis enim locis & apud eos homines noſcitur quidem Deus, ſed non timetur, multo minus amatur. Videas ibi ſentinam flagitioſiſſimorum hominum, furum, lenonum, homicidarum, raptorum, latronum. quod ſi quiſpiam forte

non

non omnino perditus aut facinorosus eò deveniat, is cogitet à Deo id permissum ut peccata sua agnoscat, & salutem animæ suæ curæ habeat. Fuit mea ætate leno quidam perjurus, qui accepta mortis sententia, quum custodes chartis videret ludentes, compedes & manicas ferro graves trahens, in pedes erigere se & spatia aliquot facere cœpit. Rogantibus custodibus quonam tenderet, Ad vos, inquit, ut tempus vobiscum fallam. Monentibus ut preces ad Deum potius funderet, respondit, se exhausisse quidquid umquam didicisset orationum; nec jam aliud esse quod ageret. mox ad unum: Tu chartas bene misce, & ex ordine omnibus distribue. Et ad alium conversus, Tu vinum apporta quo molestiam hanc exstinguam. Quum ille nimis serum esse dixisset, Proximæ, inquit, tabernæ fores pulsa, & dic à me peti, verbum sat erit. Ita me Christus amet ut quis negotii hujus finis futurus sit ignoro. Ita sane est. Multi ita desipiunt ut etiam quum ad patibulum proficiscendum est, capillos & barbam tonderi sibi jubeant: quasi inde tanto nitidiores ad cœlum evolaturi. Tandem concatenati à regio quodam Commissario per præcipuas urbis plateas Hispali educimur, magna passim concurrente

Præpostera in morte cura.

rente hominum multitudine, & mulie-bri ſexu fortunam noſtram commiſe-rante. O ſi vidiſſent qui ante nos vide-rant! Ex leonibus agnos factos juraſſent. Mihi nulla res majori fuit dolori, quam quod mater mea mei ut nunquam nati plane fuerit oblita. Quod ſi ipſa in tali ſtatu aſpicere me non ſuſtinuiſſet, num-quid tamen æquum fuerat ut ex iis quæ ad ipſam congeſſeram bonis vel tenue mihi viaticum largiretur? Sed for-tunam ſequitur fides, etiam inter paren-tes & liberos. Multa ego inter viam animo meo conſiderabam; in primis autem futura vitæ meæ ratio oculis obverſabatur. Paucorum dierum iti-nere ad pagum quemdam Teſte no-mine pervenimus, ibique pernoctavi-mus. Mane egreſſi videmus ruſticum juvenem porcellorum à lacte adhuc re-centium gregem verſus civitatem ad forum agentem. Capto conſilio, aciem quaſi in mediæ lunæ formam diſpo-nimus, non aliter ac ſi nobis jam cum Turcia claſſe confligendum eſſet; cor-nua deinde ita claudimus atque adduci-mus ut totum gregem includeremus. nec mora. ad prædam, quaſi capta urbe, pro-peramus fruſtraque vociferante & qui-ritante ruſtico ſinguli pinguem aſpor-tamus porcellum. Adit ille Commiſſa-

rium, obtestatur ut rapinam restitui jubeat. negat ille in potestate sua id esse: sibi de re tota nihil constare (consilio enim nostro intellecto longius à nobis discesserat) leberide nos esse nudiores: quibus si forte Deus prædæ quid objecerit, nolle id se nobis eripere. Ad tabernam ubi venimus quieturi paulisper dum meridiei æstus deferveret, vires-que potu ac cibo restituturi, jubet Commissarius (quamvis bello non interfuisset, prædam tamen nobiscum partiturus (ut unus de porcellis illis sibi assaretur. Magnus inde inter nos ortus tumultus, qum quisque suum sibi servare satagit. Occasionem hanc insinuandi me captans, accedo hominem, ultro prædam meam offero: addo præterea jam ab adolescentia me culinariæ artis non esse imperitum. quod si compedes mihi demi jubeat (quod sine periculo fieri possit, siquidem diligenti custodia essemus circumsepti) velle me ejusmodi ferculum apparare quod ipsum Jovis cerebrum saperet. Laudat ille animum meum, demtisque compedibus, addito custode, jubet artis meæ periculū facere. Etsi vero vix quidquam in loco illo ad manum esset quo cibum facerem sapidiorem; pristina tamen mea usus peritia, porcellum ita apparavi,

ravi, talique condivi embammate ut digitos ille ſibi prælingeret. Venerant interim in diverſorium viatores aliqui, quibus valde moleſtum erat quod in nos incidiſſent: ut qui vix ſalvis auribus à nobis evaſuros ſe non fruſtra timebant. Invitat illos humaniter ad ſe Commiſſarius, & in eadem menſa aſſidere jubet: quod quidem illi non inviti fecerunt. Eorum unus ſarcinulam in qua caſeum, panem & carnium aliquid portabat, infra menſam pedibus ſuis apponit, & depromto inde quantum volebat edulio comeſſatur. video juxta aliam ſacrinulam ex eo genere quas Valigias vocant: ratus in ea aliquid amplius ineſſe quod uſibus meis valde futurum eſſet commodum. Adſtans inde ad heri miniſterium, polubrum aqua frigida plenum refrigerando potui ſub ipſam quoque menſam pono, cultelloque in ſiniſtram manicam abſcondito, dum frequenter lagenam ex aquali depromens, me inclino, fibias ſolvo; ſed quum catenula ſolvi non poſſet, cultello per interius corium cæſim ducto, inſerta manu duos extraho faſciculos graves admodum. quibus in caligas meas propere conjectis, fibias rurſus uti prius erant, adduco. Finito prandio, ſurgunt viatores, & reſumtis ſarcinis abeunt.

Cavete viatores.

unt. nos quoque. Jam ſocius meus Sotus cum quo prius fueram concatenatus, alium habebat, magna cum mea moleſtia, ut cujus conſilia & operam ad celandum furtum mihi valde opportunam fore arbitrabar. Antequam ergo compedes mihi induerentur, accedo hominem,& ſecreto meo auribus ejus inſuſurrato, utrumque ei faſciulum cuſtodiendum trado:ne forte viatore, animadverſo furto, nos perſequente, id apud me deprehenderetur: quod tamen mihi ipſi inſpicere nondum licuerat. Lubens ille volenſque depoſitum accipit: occiſoque occulte ſuo porcello,faſciculum utrumq; indit, ita appoſitis ad vulneris locum viſceribus ut furtum facile occultaretur. Quum res jam inibi eſſet ut compedes mihi rurſus injicerentur, rogo Commiſſarium ut priori meo ſocio conjungerer: quod ille non garvate fecit. Sic combinati more ſolito facimus iter. Interrogo Sotum, ſalvumne eſſet depoſitum. Quod depoſitum?inquit ille: quas tu mihi fabulas narras? An tu inſanis? Non ex malitia hæc ſed ebrietate potius. (paullo enim largiuſculè homo temulentus de ſuo in diverſorio ſe invitaverat) reſponderi exiſtimans, poſtquam in proximum diverſorium pervenimus, iterum quæro quid depoſito illo factum

Si feciſti nega.

factum esset. Tum indignari ille, caperata fronte & vultu tetrico me obtueri. Quod tu, inquid, mihi narras depositum? Tune ullum teruncium mihi umquam credidisti? quem ego hominum postremissimum vix de facie quidem novi. O quam grave vulnus tum animo meo fuit inflictum, quum in ingenioso & felici furto operam & oleum periisse mihi viderem! Sed artium quibus hodie vivitur non ignarus, dissimulabam dolorem; immò multo liberalius ipsi quam antea, quidquid habebam communicabam: interea tamen fieri non poterat quin aliquando mentionem tantæ perfidiæ injicerem, ad quam ille, homo impotens & iracundus, ita exarsit ut ad vociferationem ipse Commissarius accurrerit, hominemque fustibus non perfunctorie cædi jusserit. Roganti quid rei esset cur sic ille vociferaretur, respondi, Sotum sibi vindicare omnia, mihi nihil relinquere. Sic enim cogitabam: Si rem totam Commissario aperis, spes est si non totam prædam, saltim partem ejus ad te redituram. Quid autem tu feras tam turpiter te ac nequiter ab impuro homine deludi? Narro ergo rem totam: ille prædam spe jam devorans, Soto imperat ut sine ulla mora aut tergiversatione depositum promat. Negat ille

Fur major minorem spoliat.

ille pertinacissime quidquam à me habere. Sed fidiculis jamjam admovendus mox rem omnem fatetur. Sic ergo non præda tantum sed ipse quoq; porcellus ad Commissarium rediit; sic ut quidnam illud fuerit ego ipse adhuc nesciam; promissis, sed ne teruncio quidem onustior à Commissario dimissus. Quum vero Sotus quasi totus extra se positus ubicumque me postea propinquum videret, involare mihi in oculos, longinquum etiam lapidibus impetere niteretur, nihil aliud inde lucri fecit quam ut injectis quoque manicis tanto esset miserior.

Inter has turbas ad classem, quæ contra Turcas expeditionem factura, in procinctu stabat, perventum: in quam dum distribuimur, infausta mea sors voluit ut ego & Sotus eidem navi, & quidem locis admodum vicinis imponeremur. Dum imus, venit ad me Commissarius noster, seque gratum fore erga me ait: sed mox conscenso mulo abit. Equidem tum factum meum damnabam, quod illi potius quam misero meo socio præda cessisset. Sed spes me fefellit, ut qui plane mihi persuasissem, si non maximam saltim, aliquam prædæ partem ad me redituram. Ad scamnum in quo sedendum mihi erat ducto vete-

O gratum hominem.

rani adventum gratulantur: cujus humanitatis lubenter ego illis gratiam fecissem. Dantur inde nobis vestes, nempe bina indusia, binæ caligæ, una intercula colorata, pileolus, non quidem ille libertatis, sed miserrimæ servitutis indicium & pignus. Adest mox tonsor, mihique capillos omnes tam barbæ quam capitis abradit, non sine magno meo dolore, ut qui hactenus tam barbam quam capillamentum maximo studio educâram atque ornâram. Sed quum idem omnibus fieri viderem communem fortunam recusare nec poteram nec debebam. Quacunque oculos verterem, nihil certe nisi omnium malorum sentinam & miseriarum videbam asylum, ut verum tamen fatear, quando prioris mei recordabar matrimonii, præsentem meam fortunam illi quodammodo præferebam: utpote si non corpori, animæ tamen saluti magis profuturam. Ad remos alligamur, diaria sumimus, Deus bone, quam à pristina mea vita abhorrentia! Delicatus initio eram: sed mox usu didici, Optimum condimentum esse famem, & ventri famelico nullum cibum gravem. Eant isthuc quicunque ita sunt educati ut panem ab aliis tactum aut leviter unctum gustare, immò ne aspicere

Præcipuam fortunam ne postula.

Delicati & Fastidiosi.

cere

cere quidem ſuſtineant: qui cibos ita deguſtant ut plura relinquant præſegmina quam bolos comedant. peream niſi biduo aut triduo hic ad aliam victus rationem fuerint aſſuefacti. Mihi quoq; omnia initio valde erant gravia: ſed ubi conſuetudine obdurui, quæ de fleram antea, poſtea ridebam. Quum vero illud in omni mea vita deprehendiſſem, ad res omnes in quacunq; fortuna nullum eſſe præſentius, nullum commodius, nullum magis ſalutare remedium quam pecuniam; & inter tot harpyjas vix fieri poſſet quin mearum veſtium & ſarcinularum quas mecum navi intuleram, aliquid involaretur: venditis omnibus, ducatos aliquot aureos confeci: quos, ne & ipſi mihi perirent, nec apud quemquam deponere, quum alia ratione tuto aſſervare non poſſem (quantum enim fidei penes hominum eſſet genus in Soto jam expertus eram) liberet, interulæ penitiſſime inſutos ita mecum circumgeſtavi ut tam dormienti quam vigilanti tangere eos nemo poſſet quin pectus ſimul mihi tangeret. Erat inter vicinos meos homo ipſius Lavernæ manibus ad furta factus, qui, dicere non poſſum quot modis huic meo theſauro, ſeu potius animæ meæ fuerit inſidiatus. Quoties ille dormienti mihi obrepſit, & excuſſis

Nihil tutum ob harpijas.

cussis pannis meis omnibus, quum nihil quam ulcus illud pectori meo quasi infixum deprehendisset, frustra suas omnes artes consumsit! Nec enim quidquam inde mihi auferre poterat nisi me totum simul abstulisset. Diligenter interim ego rationes fortunasque meas considerans facile intellexi nihil prius mihi faciendum quam ut eorum qui nobis imperabant demererer benevolentiam, ejus in primis qui fuste nobis singulis momentis tremendus imminebat. Totus ergo nutum ejus observans, nihil prætermittebam quo illum mihi redderem propitium, præstitis quæcunque poteram ministeriis: quæ quidem ille non aspernabatur, vix tamen transverso me intueri dignabatur oculo: quotiescumq; vero lætiori me vultu aspexerat, jam illũ tamquam plenariam fustuarii indulgentiam & tam à culpa quam pœna liberationem mihi interpretabar. His moribus sunt hoc hominum genus, ut omnia sibi, nihil à se cuiquam deberi existiment. Eo me usque ego demisi ut muscas interdiu, noctu culices ab ipso abigerem, & medio æstu flabello ventum facerem: sic denique ut potenti alicui Principi servirem. Sed coacta erat hæc, non ultronea servitus. Quis enim non serviret homini fustem semper

Quærendum miseris asylum.

per

per manibus gestanti? Quotiescumque somnum capere non posset, aderam, & fabulæ alicujus narratione tempus fallebam, aliaque multa ridicula & dicebam & faciebam ut consuetudine ille mea unice delectaretur. Alium ille jam diu habuerat ministrum; quem quum aspernari inciperet, dici non potest quam id ille moleste tulerit. Sed quid faceret? Ferendum erat quod mutare non poterat. Erat vero homo toto corpore macilentus: quem ipse herus sine indignatione vix poterat adspicere. Quærit ex me: Quid caussæ tibi videtur, mi Gusmane, quod Ferminus meus (id enim nomen erat mancipio) quum bene pinguis & crassus in triremem venerit, tam turpi macie deformis incedat, quamvis nihil ei tam ad cibum quam ad potum desit, adeoq; nec bolus sit cujus ego illum non faciam participem? Respondi, forte illum esse è pullorum Caëtanorum genere, qui quanto melius pascuntur, tanto minus valent. Ut vero, inquam, nodum hunc plane solvam narro tibi, mi domine, Fuisse non ita pridem in urbe Granatensi novum quemdam Christianum, prædivitem: qui suo more vivens suoque indulgens genio, toto corpore singularem nitorem adeoque obesitatem præferebat. Non multo

Maciei caussa.

poſt quum in vicinas ac pæne contiguas ædes quidam ex Inquiſitorum numero commigraſſet, bonus ille ſic ſubito flacceſcere ac macie deformari cœpit, ut vix pellis oſſibus hæreret. Sed ut hujus quæſtionis ſolutio melius intelligatur, veram audi, ſi placet, hiſtoriam.

Faceta Narratio. Almanſori Granatæ Regi inter familiares præcipue gratus fuit quidam nomine Ruſerizius, homo prudens admodum, juſtus & verax, multiſque aliis ornatus virtutibus quibus Regem unice ſibi devinctum tenebat, ut nihil ab eo peteret quin impetraret. Hanc quamvis debitam tot virtutibus felicitatem invidentes quidam aulici, Regi amorem quo virum eum complecteretur ultro prædicanti inſuſurrarunt, Hominem illum qualemcunque tanta Regis benevolentia non dignum eſſe. Quin tu ergo, ajunt, ut ſcias quantum ille te amet, & quanti te imperiumque tuum faciat, rem aliquam difficilem ei mandas. Placuit Regi conſilium. Non ſolum, inquit, rem difficilem, ſed etiam impoſſibilem ei faciendam imperabo; vocatumque ad ſe ita alloquitur: Eſt quiddam quod omnino à te fieri volo: quod tu niſi effectum dederis ſcito omni te mea excidiſſe gratia. Vervecem habeo præpinguem & bene curata cute niti-

nitidum. Eum volo ut tu domi in præſepi tuo abundanter iis ipſis paſcas cibis quibus apud me paſtus eſt. adeoque melius tractes ſi plus ille appetierit: ita tamen ut illum eumdem vertente uno menſe, macilentum mihi, debilem & flaccidum reſtituas. Conditionem hanc recuſare non auſus Ruſeritius (ut cui id unice propoſitum erat Regi bene ſervire & obtemperare.) quamvis quod juſſus erat impoſſibile factu videretur, ad lætitiam vultu compoſito, Nullam, ait rem umquam tam gravē, tamq; arduam fore quam Regis amore non eſſet perfecturus. Sic domum reverſus, reique, difficultatem etiam atque etiam animo conſiderans, tandem ſagaciſſimo ſuggerente ingenio, aliquid naturæ valde conſentaneum comminiſcitur. Caveas duas ligneas è firmiſſimo ligno fieri curat, & unam proxime alteram collocat. Earum alteri vervecem, alteri lupum includit. Verveci interim paululum uti juſſus fuerat abundanter præbet; lupo vero tam tenue, ut ſemper famelicus dentibus frenderet, & unguibus clathra effringere conans, verveci inhiaret, qui hoſtis tam vicini metu licèt pabulum totum abſumeret, non tantum non pinguior, ſed indies etiam macilentior evaſit, vix quidquam ut præter

 oſſa

ossa & pellem haberet. Hac arte homo ingeniosus non tantum integram Regis benevolentiam conservavit, sed plurimum quoque adauxit. Vervex ille Ferminus mihi videtur; quem ipsa quam tecum habet familiaritas etiam in cibi potusque abundantia macilentum facit: dum scilicet anxie id unum studet ut bene tibi serviat: quæ anxietas pinguescere ipsum non sinit. Non vulgariter ille nugis his meis delectatus, me statim suo adhibuit ministerio, suæ ut tam supellectilis quam culinæ mihi curam committeret. Ad id autem profuit mihi hominis familiaritas & apertus in me favor, ut non quidem mancipialibus servitiis essem liberatus, facerem tamen quid & quantum vellem, quum nemo contra meam quasi libertatem, plagosi hominis metu, oblatrare auderet. Interim docebat ille me tibialia, globulos quibus pro fibiis utimur, tam ex serico filo quam setis equinis, aliaque id genus conficere. Ad Gaditanam interim mittimur insulam, ut malos, antennas, picem multaque alia triremi nostræ inferremus; quod quidem non sine multo nostro labore factum: quo defatigatus ego, postquam herus cubitum se contulit tam profundum mihi somnum obrepere passus sum, ut mon-

Artes remigum.

monſtroſos ederem ronchos, quibus excitatus quidam è vicinis meis lavernio, communicato cum ejuſdem farinæ tenebrione conſilio, datis mutuo operis tam ſolicitè hactenus mihi cuſtoditum theſaurum eripiunt, ne minimum quidem ſentienti. Quum ſol jam illuxiſſet, graves adhuc ſomno tollo oculos: mox interulam circa pectus factam leviorem ſentio. Admoveo manus, tuber tangere geſtio: ſed ſubſederat jam illud, immò totum evanuerat. Quis me miſerior? Lamentari non audebam, nihil aliud lucrifacturus quam reliquorum ludibrium: tacere vero dolor & recuperandi ſpes me non ſinebant. Experrecto hero ad ſolita adſum miniſteria, & captata occaſione infelicitatem meam expono; monſtrato etiam adhuc quaſi calente cubili, è quo nequiſſimi homines leporem mihi excitaſſent. Veriſimilia illi omnia viſa: & ſolo mei amore ductus, furti auctorem indagandum ſibi ſtatuit. Jubet ergo omnes qui proximi mihi ſederant aut cubuerant adduci, & ſingulis quinquaginta ictus infligi; vulnera deinde ſeu cicatrices ſale & aceto lavari. Quum ordo ad illum jam perveniſſet qui illo tempore quo furtum factũ fuerat, vigilârat, ait ille, ſocium ſuũ ſenſiſſe ſe de nocte ſurgentem

& ad meum ſcamnum accedentem. Quid vero ibi fecerit neſcire ſe. Inſimulari ſe alter ille audiens, neſcio quo caſu intricatam ſibi catenam cum vicino ajebat ; ad quam extricandam atque expediendam ſurrexiſſet. Tam frigidam excuſationem audiens herus, hominem mox abripi, & multo gravius quam ceteros fuſtigari jubet : quas tamen plagas omnes Spartana illa nobilitate concoxit. Ubi verò rurſus abripiendum ſe & crudeli fuſtuario ſubjiciendum vidit, furtum fateri quam ad mortem uſque cœdi maluit. Sic plagis aliquot illi in pœnam denuo inflictis, numi mihi reſtituuntur. Tum conſuluit mihi herus ut quam haberem pecuniam in res utiles collocarem & lucri aliquid facerem. Commodùm non multo poſt in terram exſcenderamus : ubi ego pecuniam omnem meam in res ad victum pertinentes impendi, atque inde non parum lucri acquiſivi, ſic ut pleriſque morte triſtiorem ſervitutem utcumque æquo animo tolerarem.

Non multo poſt venit in noſtram triremem Eques quidam, Capitaneo triremis cognatione junctus : cui uſus auream catenam quotidie collo circumferre. Cubiculum huic in puppi erat, omnibus rebus ſplendide inſtructum. neſcio

verò

vero quo casu factum fuerit ut duodeviginti annulis catenam deminutam deprehenderit, quod ille furtum etsi ab uno familiarium suorum commissum non dubitaret, nihil tamen exsculpere potuit. Consilium vero ei dedit Capitaneus, ut quandiu in navi moraretur, alicui nostrûm potius quam famulis rerum suarum custodiam committeret. Quæritur ergo aliquis: quumque ex omnibus ego maxime visus essem idoneus, non quidem cum bona prioris mei heri gratia, permissu tamen (neque enim tam potentibus negare quidquam audebat) in puppim transferor, ad & Equitem deductus, tam vultu quam sermone ac ceteris moribus facile iis quæ de me dicta fuerant fidem feci. Quum vero ille catenis me sic oneratum aspicere vix sustineret, cum Præfecto egit ut catenis liberatus, annulum tantum crure circumferrem, quo expeditior ad quævis essem ministeria. Mox ergo suam omnẽ supellectilem & mundum, facto prius Indice, mihi tradit: quæ omnia diligenter ego asservabam & custodiebam. Et ipse quidem non minus sibi à famulis suis timebat quam ego. Difficilem certe & periculosam valde tum meam fuisse conditionem quivis potest intelligere. Quid enim facilius futurum erat quam

Subtilis Lavernio.

ut illi ſurriperent aliquid de quo mihi reddenda poſtea eſſet ratio? Sed Argus eram, & quidquid ſub cuſtodia mea habebam non minus diligenter quàm ille bonam Io obſervabam. Laborioſa quidem hæc mihi erat provincia, jucunda tamen, quod eſſet interdũ unde miſeris meis ſociis benefacerem. Cum Soto enixe in gratiam redire contendebam, ſed ab homine iracundo, & tam præfractæ mentis quam perfrictæ frontis impetrare nihil potui. Bene ego ipſi, male ille mihi volebat, & ubicunque poterat, faciebat quoque, me meaque omnia patrata & non patrata facinora apud omnes traducens atque infamans. Surdis hæc ego auribus accipiebam: neque adduci potui ut umquam in ipſum excandeſcerem, aut male de ipſo quoque loquerer. Unica cura mihi erat hero impigre ſerviendi, ejuſque demerendi gratiam, quæ mihi ad libertatem recuperandam forte poſſet eſſe utilis. Veſtimenta, ſupellectilia, lectus, cubiculum, omnia denique ita nitebant ut ſine admiratione adſpici non poſſent. vix veſtigium pulicis, cimicis, & id genus animalculorum quibus naves maxmè infeſtantur, apparebat. tanta ego in iis venandis & eorum nidis ac cubilibus excutiendis utebar diligentia. Sed non

Perverſorum hominum impia pertinacia.

non minus accuratè Sotus me, quam ego herum obſervabat. Applicat ſe ad unum ex miniſtris, eique modis omnibus perſuadere nititur ut argenteæ aliquid ſupellectilis clam ſubduceret, interque res meas abſconderet: ut id poſtea apud me deprehenſum furti me reum faceret. Ajebat vero hanc optimam eſſe rationem, me eliminato, ad conſueta ſervitia viam rurſus aperiendi. quam dura res eſt odio haberi ab illis à quibus antea amatus fueras! Sapientiſſimum monitum illud reipſa intellexi, Neminem ita habendum amicum eſſe quin inimicum; nec quemquam tam inimicum, quin amicum fieri poſſe credamus. Placuit homini conſilium. Per occaſionem argenteum ſubducit diſcum, & intra res meas abſcondit. Finito prandio menſæ apparatum recenſens, quum diſcum illum abeſſe viderem, in eoque quærendo nihil ad ſummam diligentiã reliqui feciſſem, hero rem omnem aperio, ut accuratius perquireretur. Nec Capitaneus nec herus quidquã mali de me ſupicabantur: Sotus vero interim & per ſe & per emiſſarios ſuos omnibus ſuggerebat, neminem alium furti eſſe auctorem quam meipſum. Veteres has meas artes eſſe ut furer ipſe, ſuſpicionem furti in alios derivem. In primis minſter ille

Amicitia ut habenda.

quem à Soto inductum dixi, igni strenue affundebat oleum suadens ut arculæ meæ excuterentur. Jubet hoc fieri herus: & sine longa perquisitione reperitur amissum. Vix ego mentis compos eram; & quamvis innocentiam meam mea ipsius mihi testaretur conscientia, vix tamen oculos attollere audebam. Jubet statim Capitaneus ut quinquaginta plagæ mihi infligantur; sed heri misericordia & intercessio pœna me liberavit: qui flebiliter orantem ut provincia illa mea alteri traderetur, retinere nihilominus in servitio suo voluit. Fraudem equidem, qua circumventus essem facile subolfaciebam; unde autem illa esset, suspicari quidem, probare non poteram. Miserum me! siccine tot superioris meæ vitæ flagitia impune mihi abiisse, jam verò innocentem non commissorum insimulari? Sed ut surgerem, cadendum mihi prius erat. Non multo post quum hero reverso occurrissem, moxq; humeros ejus pallio exonerassem, latus gladio liberassem, & pro pileo diurno nocturnũ porrexissem, exuvias diligenter collectas ad cubiculum defero, & suis quæque locis repono. Mane quum surrexissem, video pileum in solo jacentem (quo vero casu ille delapsus sit, comminisci nunquam potui: nisi quod à malo genio dejectum

Innocens quoque damnatur.

Nulla calamitas sola.

jectum arbitror, ut planissime me perderet:) Tollo. armillam, quæ preciosa valde, utpote gemmis distincta fuerat, quæro. Sed frustra. Mortuo ego tum magis quam vivo similis, hero hoc quoque sinistrum meum fatum indico. Ille, scio, quam rem agas, pessime, inquit: nempe ut ad prioris heri redeas servitium. Sed mihi crede, non sic erit. Quamdiu namque hac in navi versabor, mihi tu, & non alii cuiquam es servitutus, & pro diario tuo quinquagenas plagas quotidie accepturus. Faxo ego ut quo dignus es ponare loco. An mea illa in te comitas ab usitatis jamdiu tibi flagitiis retinere non potuit? Nempe Gusmanus es Alfaracius? quod unum satis. Quid facerem? Negarem factum? Atqui si vel ipsum dixissem Euangelium, non plus tamen fidei quam ipsi Mahometo mihi datum iri sciebam. Tacui igitur. melius siquidem est tacere quam verba nihil profutura loqui: optimum vero apud Deum gemitus tuos & querelas deponere. Equidem Deo agebam gratias, eundemque ardentibus deprecabar votis, ut me ex hominis ex amico repente facti inimicissimi manibus liberaret. Sic fustuario iterum subjectus, ita cædor, ita sale & aceto perfricor ut anima mea jam in primis labris hæreret. Non tulit

Tuta fides silentii.

hoc ſpectaculum homo mitis cetero-quin & placidi ingenii ; & ulterius in me graſſaturos lictores cohibuit : juſſit tamen ut tranſtris redderer, & ibi ab Ergodiocte, cui id aperte in mandatis datum, plagis ad necem uſque quotidie excarnificarer:quod ille prioris humanitatis oblitus,ſtrenue faciebat,adeoque in tota fere navi majorum mihi laborum curam demandabat. Enitebar ego ſedulo ut quidquid imperatum fuerat effectũ darem. Hoc quidem tum ſenſi, Uſum omnium rerum optimum eſſe magiſtrũ: ſed plagoſam ejus diſciplinam ægre admodum tuli. Obfirmavi tandẽ animum; eoque in conſilium adſcito, ſtatui poſthac ne transverſum quidem unguem à rectæ rationis officio diſcedere.

A malis non niſi mala. Sotus ille quem dixi, non ideo ad remos condemnatus fuerat, ut eleemoſynas ibi faceret, aut infidelibus Euangelium prædicaret. Miles fuerat à primis annis:eoque multas regiones obiverat. Nobis igitur in Mediterraneo mari fluctuantibus, & jam per tempeſtatem jam per malaciam Mauritaniæ litori appropinquantibus,cum ejuſdem gentis mancipiis & ſuæ farinæ hominibus impiæ Tragœdiæ telam exorſus eſt, ut ſcilicet triremem & omnes qui in ea eſſent Barbarorum poteſtati traderent.Eam in

rem

rem qui in factionem procliviores erant, jam arma sibi comparaverant, & clam sub transtris habebant abscondita. Quia verò sine me, ut cui præcipuorum ministeriorum incumbebat cura, parum se effecturos animadvertebant: consilium ineunt de me in partes suas pertrahendo, omnibus censentibus me ab ejusmodi consilio nequaquam fore alienum. Sotus per internuncium (neque enim ipse alloqui me sustinebat) rem omnem aperit. Respondi, Rem esse magni momenti, in qua salus omnium verteretur. Opus hic esse non perfunctoria deliberatione. Internuncium interim, Mauritanum natione, rogavi ut mandata inter me & Sotũ ultro citroq; fideliter deferret. Quum totius conjurationis seriem intellexissem, ipso æstivo solstitio militem quemdam submonui, ut triremis Præfecto indicaret, habere me res magni momenti quas lubenter soli vellem aperire. Vocat ille me, rogat quid rei sit. Aperio totam conjurationis seriem. Fidem initio ille dictis meis habere noluit: sed subito facta inquisitione, & deprehensis armis, gratias Deo egit, mihi vero & libertatem & amplissima præmia promisit. Inquiruntur rei, damnantur. differtur in diem sequentem supplicium. Deus innocentiam

Malum consiliũ consultori pessimum.

meam diutius latere noluit. Dum enim capſula quædam aperitur, ut ex ea vexilla malis & antennis pro more diei feſti & inſignis ob patefactam conjurationem lætitiæ, ſuſpendenda depromerentur; nidus murium deprehenditur, ex armillæ de pileo heri mei, ut ſupra dixi, amiſſæ materia factus: qua agnita, mirum eſt quam & ipſe Capitaneus & inprimis herus ille meus injuriam mihi factam doluerint. Sed nihil aliud ſolatii mihi audire erat quam: Neſcivi. Factum nollem. Interea Sotus quoque ad mortem damnatus, peccatorum exomologeſi facta, inter alia non fraudem tantum qua furtum argentei diſci mihi imputatum fuerat, verum etiam inſidias de me occidendo faſſus eſt; culpam apud me deprecatus. Miſerebat me quidem hominis: gaudebam tamen innocentiam meam vel ſic tandem in lucem emerſiſſe. Ex eo nemo erat qui non libertate adeoque ſingulari præmio dignum cenſeret, inprimis ipſe Præfectus; qui diligenter ſcriptis ad Regem omnibus, facile libertatem mihi impetravit.

CA-

CAPUT V.

Gusmanus servitute liberatur: deque virtutis vi differit.

DUm Sotus cum socio in quatuor laceratus partes, quinque alii laqueis suffocati, nonnulli virgis cæsi meritas luunt pœnas: liber ego Capitanei permissu, oberrabam. Vigilanti, dormienti multæ occurrebant cogitationes. Sed illud inprimis tum intelligere cœpi quam præsens esset in miseriis omnibus asylum, quam firmum contra omnes necessitates telum innocentia. Inter res omnes, meo judicio, nihil melius, nihil preciosius, nihil jucundius est bona conscientia: quæ vere, ut Sapiens dicit: *Iuge est convivium.* Sensi ego vim utriusque, bonæ scilicet & malæ conscientiæ, non semel; sed maxime in extremis servitutis meæ miseriis. Ut antea dum rebus operam dabam illicitis, etiam quum, humano more ut loquar, bene mihi esset, animo tamen male erat; ita tunc culpæ immunis, vel in medio Phalaridis tauro, Bona tantum mea conscientia involutus, suaviter vivere adeoque triumphare mihi videbar. Agnoscebam vim virtutis: quæ una (loquor verò de ea quæ cum vera pietate con-

Bona vis conscientiæ.

juncta

juncta est) adversis rebus præbet solatium, & animum supra humana attolit. Cæcus interim est Mundus, & de quibúsvis rebus cæcorum more judicat. Laudat multos à conjecturis exterioribus, eo quod vitam àgant austeram: animum interim tam mali quam boni fontem non videt. Multi sericis & byssinis vestibus asperrima circumferunt vitia, mollibus lectis incubant, delicatis vescuntur cibis, & deorum quasi vitam agere videntur: quibus tamen, si animorum daretur inspicere penetralia, felicitatem hanc nemo invideret. Instat illis carnifex assiduus mala conscientia, & ut Democli illi omnium deliciarum oblivionem adeoque fastidium affert. Umbram hi, non ipsam virtutem sectantur: nescientes *quid distent æra lupinis*. Solidum quid virtus est, non inane. Hinc quæcumque, seu læta seu adversa Fortuna,

Fallunt externa.

Horatius.

Fragili quærens illidere dentem,
Occurret solido.

Instar palmæ virtus est: quæ quanto magis deprimitur, tanto magis sese erigit. Et profecto ita est. Prosperis rebus enervatur fere in plerisque virtus; adversis roboratur. In me id verissimum sensi: quem nisi Deus tot calamitatibus excitasset, procul dubio in vitiorum obdormivissem veterno, *Quid ni satius sit* (cum

Latino

Latino Sapiente loquar) *perpetuam infelicitatem quæ advocat ad virtutem, sustinere, quam infinitis atque immodicis bonis rumpi?* Sed quem melius de Virtute ac veris bonis differentem audiamus, quam hunc ipsum Sophum? *Puta Deum dicere: Quid habetis quod de me queri possitis vos quibus recta placuerunt? Aliis bona falsa circumdedi; & animos inanes velut longo fallacique somnio lusi. Auro illos, argento & ebore ornavi: intus boni nihil est. Isti quos pro felicibus adspicitis, si non quà occurrunt, sed quà latent videritis, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida & sincera felicitas, crusta, est & quidem tenvis. Itaque dum illis licet stare & ad arbitrium suum ostendi, nitent, & imponunt: quum aliquid incidit quod disturbet ac detegat, tunc apparet quantum vitæ ac veræ fœditatis alienus splendor absconderit. Vobis dedi bona certa, quanto magis versaveritis atque inspexeritis, meliora: majoraque promisi vobis, metuenda contemnere, cupienda fastidire. Non fulgetis extrinsecus: bona vestra introrsus obversa sunt. Sic Mundus exteriora contemsit, spectaculo sui lætus. intus omne posuit bonum. Non egere felicitate, felicitas vestra est.* Idem alibi inter virtutem & voluptatem ullam comparationem instituendam negat,

Cur bon. vir. mal. acc. c. 6.

gat,

De vita beat. c.7. gat, ajens: *Altum quiddam est virtus, excelsum, regale, invictum, infatigabile; voluptas humile, servile, imbecillum, caducum, cujus statio ac domicilium fornices & popinæ sunt. Virtutem in templo invenies, in foro, in Curia, pro muris stantem, pulverulentam, coloratam, callosas habentem manus; voluptatem latitantem sæpius ac tenebras captantem: circa balnea ac sudatoria, ac loca ædile metuentia, mollem, enervem, mero atque unguento madentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollinctam.* Quis de Virtute aptius meliusve dissertare possit? Sed ut metalla quædam auri colore tingi possunt atque obduci, in substantiam transmutari non possunt; ita sunt imagines quædam seu Umbræ Virtutis, nihil præter speciem habentes. Nihil certe solidi in me fuisse, sequens tibi paucis ostendet Narratio.

CAPUT VI.

Histrionibus seu Comœdis se applicat Gusmanus, & multas regiones pervagatur.

Ex Orci liberatus faucibus, pertæsus patriæ, in Galliam sum profectus, cum firmo mutandæ in melius vitæ

vitæ proposito. Sed ut res unaquæque ad centrum suum tendit, ita animus meus totus terrenis rebus occupatus nihil cœleste aut divinum sapiebat. Nihil de hoc hominum genere libet dicere: certum tamen est, si non omnes, plerosque tamen suis tantum militare cupiditatibus. Eram vero toti Collegio, quod diversis nationibus constabat, optatus admodum socius. nam & cithara satis peritè ludebam, & Italicè, Hispanicè, Latinæ, Gallicè etiam (ut Latinam linguam taceam) loquebar: tum ad omnes personas agendas eram habilis. Id unum mihi perplacebat inquieti ingenii homini, quod nullibi diu moram traheremus: unde factum ut plerasque totius Europæ regiones, Germaniam inprimis fuerim pervagatus: in quibus singulis multa notavi quæ peculiarem requirunt librum. Bellum tum in Belgio fervebat, unde pleraque itinera admodum erant infesta. Jam Choragus noster uxorem cum sarcinulis Monasterium, Westphaliæ præcipuam urbem, præmiserat. Ingredimur & nos iter, in quo quum à prædonibus ac lopodytis circumventi essemus, viriliter tamen repugnaremus, Choragus noster solus cecidit, & uxorem viduam reliquit: quæ jam dudum in me oculos

con-

conjecerat,eoque tanto facilius me meo hero ſucceſſorem admiſit. Quum vero ob belli miſerias & annonæ caritatem officina noſtra frigeret, & dramata noſtra paucos haberent ſpectatores; non diu ibi morati, per Haſſiam Francofurtum contendimus, ut in nundinis ibi merces quoque noſtras exponeremus. Quum bene admodum ſucceſſiſſet hic negociatio: reliquas etiam urbes primarias, Norimbergam, Auguſtam, Ulmam, & quas non? obimus. Accidit nobis in itinere quiddam, quod ſilentio præterire non poſſum. Dum exhauſtis pæne crumenis vagamur, occurrit nobis homo pannoſus, ſtatura ac vultu decorus,ſtipemque à nobis petit. Statim mihi in mentem venit non illepidum ſtratagema. Quæro ex homine, an noſtro velit Collegio ſeſe adjungere, id ſi faceret, fore ut ſplendido veſtitu amictus incedat, adeoque Comitis perſonam ſuſtineat. Exſultans homo gaudio,conditionem, etiam quamcumque ei perſonam imponeremus, accipit. Jubeo Comicum reſerari apparatum, & abjectis pannis, hominem uno de ſplendidioribus veſtitu induo. addo catenam auream, annulos, & cetera, quibus ſtultorum natio Mundo inſervientium ſeſe oſtentat. Leodium ingredimur, urbem ambi-

ambitu amplissimam, amœnissimam situ, opibus locupletē. Non histriones nos aut Comœdos, sed magni Comitis (qui ille ipse erat novitius) familiam mentimur. Ille, uti jussus erat, singularem tam vultu quam moribus præ se ferebat gravitatem, non verbis sed nutu imperans, ad singula quasi fastidiens, atque ita se gerens ut primariæ Nobilitatis germen dixisses. Biduo inter tantam gravitatem transacto, quærimus ex hospite de mangone aliquo, cui preciosæ res venales essent. Ait, notum sibi hominem, qui vel Regi sufficientia haberet Cimelia. Adducitur quidam è mangonum genere, merces suas, spintheres, armillas è gemmis & margaritis factas, varii generis cimelia ostentat. Fingo illa ad Comitem mensæ assidentem, & singulari morum gravitate tuburcinantem me ferre: mecum tamen servo. Redeo ad hominem, salva quæque & integra refero. Ajo, herum jam aliquantulo plus genio indulsisse. de emtione certi jam nihil cum ipso statui posse. Rediret post horam unam aut alteram: interea sua secum asportaret. Ille qui Aulæ me præfectum putabat, asservare interea jubet. (incivile enim videbatur tantæ dignitatis hominibus fidem non habere) & singula excutere. Primo vespere sese

Rari hodie tales.

ſeſe rediturum. Non ſpe jam prædæ, ſed ipſa præda manibus meis objecta, ſociis quid faciendum ſit innuo. Jam Comicus ille Comes potu cibóque ita ſe onerârat, ut ſomno ſibi opus eſſe diceret. Componimus hominem in lectum. mox, ut fit, alii aliò properamus, in publicum prodimus, urbem, uti hoſpes putabat, luſtraturi. Adveſperaſcit interim. redit mango. quærit de Comite. Altum adhuc ille ſtertebat: quum verò noſtrûm nemo rediret (jam enim nos Ambianum verſus iter ingreſſi eramus) & ille horam fere exſpectaſſet, jubet excitari Comitem, & utrum de Cimeliis emere aliquid vellet, quærit. Negat ille de Cimeliis quidquam ſibi conſtare. Quæreret ex Aulæ ſuæ Magiſtro quidnam rei illud eſſet. Ille verò jam Pegaſeis avolârat alis: nec quiſquam ex omni famulitio comparebat. De fraude igitur ſuſpicati, homini manus injiciunt: fatetur ille rem omnem: & in carcerem compactus, ſimplicitatem hanc ſuam virgis cæſus luit.

CAPUT VII.

Gusmanus uxore ducta, cauponam exercet, & ab Alchymistis misere deplumatur.

HIs aliisque onustum spoliis jam histrioniæ tædere me incipiebat. Divisa igitur inter collegas prædæ parte, cum uxore quam interea solenni ritu mihi junxeram, magis stabile vitæ stabulum mihi constituere statuo. Ex omnibus vitæ generibus commodissimum mihi visum erat Cauponam exercere: quod eas omnes artes quibus opus est, tam longa peregrinatione ad unguem perdidicissem. Nec quidquam sane ad hoc vitæ genus uxore mea erat aptius. Inter omnes regionum laudes postrema certe non est hospitiorum seu diversoriorum commoditas: quæ qualia esse debeant non disputo; qualia sint, cum Erasmo, cum Lipsio, tecum etiam, mi Lector, fortasse non ignoro. Qualis vero ego fuerim hospes paucis indicabo: tu, an multi tales sint, judicabis. Omnes ego tamquam Orcus ad me receptabam, præter eos qui ultro paupertatem suam fatebantur, & ob Dei amorem vel unius noctis diverticulum quærebant. Non lixa, non calo, non me-

Diversoriorum mores.

meretrix, non prædo, non latro mihi gravis erat, modo adferret unde ſumtum poſſet facere. Fieri patiebar quidquid fieri poteſt, ſi argenti ſonitus aures meas verberaſſet. Etiam ipſa uxor mea talis erat uti ultro hoſpites non alliceret modo, ſed etiam tamquam Ulyſſis ſocios, guſtata loto, quamdiu crumenæ fides conſtabat, detineret. Nec ancillæ deerant earum omnium artium peritæ quibus homines ineſcantur. Famulos habebam ad omnem fraudem compoſitos: quorum opera ad omnes res mihi erat utilis. Vinum miſcebam, diluebam, itaque adulterabam ut quamvis nautea prius fuiſſet, pleriſque tamen nectar videretur. Duplici utebar menſura, juſta interdiu, injuſta noctu, quin etjam tenuiſſimum ſindonem cantharo injiciebam (fieri hoc memini) cui ſuperinfuſum vinum mihi cum lucro ad cellam redibat. nec jumenta fraudes meas vitare poterant, quibus famuli affuſum pabulum mox ſublegebant, rurſuſque aliis admetiebantur. Carnes etiam morticinas, piſces jam fœtidos, & quidquid ad manum erat, hoſpitibus tamquam delicias objiciebam. Sed nihil magis rem meam familiarem auxit, quam quod coëmto undique à ruſticis frumento annonam flagellabam, & quæ
vili

vili emeram precio, maximo diſtrahebam: Quid multa? Brevi tempore inſtitoriis meis artibus multa ducatorum millia confeci, tacite in ſinum meum gaudens, palam etiam iis qui dum Muſarum ſectantur caſtra vix habent unde famelicam vitam ſuſtentent, medium oſtendens digitum.

Sed ecce dum rex mihi videor, dum Crœſi quaſi poſſideo theſaurum, neſcio quis malus genius aliud mihi objicit infortunium. Venerant ad me unus & alter, bene veſtiti, & tam auro quam argento inſtructi. Rogant ut pauliſper ſibi commorari mecum liceret, ejuſmodi enim eſſe quod tractent negocium ut dierum aliquot moram poſtulet. Quidnam illud eſſe ſcire mihi cupienti varia oſtendunt inſtrumenta, tum libros mirificis characteribus conſcriptos. Facile intellexi Chymiſtas eſſe: & ipſa natura curioſus, rogo ut ſi non ſecreta, prima tamen artis ſuæ rudimenta mihi patefacerent. quod illi non gravate fecerunt, ita ut varios liquores è quacunque materia eliciendi artem brevi ab eis didicerim. Hac velut promulſide illecto perſuadent illi mihi, Aurum ſe è reliquis metallis poſſe facere: eaq; edunt vidente me ſpecimina, ut de rei veritate nequaquam dubitarem. Quid vero Auri

caussa non facerem? Totum me illis addico. Statuitur fornax, comparantur instrumenta, inflantur folles, miser Mercurius fictili vasi quasi sudatorio includitur: me & sumtus subministrante, & operam quoque ubicumque possem impendente. Quum autem aliquando negocii cujusdam caussa peregre essem profectus; nequissimi illi homines, qui diligenter hactenus omnia notarant, uxorem meam solam nacti, cistæ in qua omnis mea asservabatur pecunia, reserare cogunt, auferunt vidente illa, & frustra (globum enim in os ei injecerant) vociferari gestiente cum pulvisculo omnia, atque ita vincta illa relicta, abeunt atque excedunt: quæ quidem ex ea re tantum concepit dolorem ut in lethalem inciderit morbum, & intra paucas horas fuerit exstincta. Domum ego reversus ubi vacuum inveni ærarium, uxorem mortuam, res spesque meas omnes ablatas, casum hunc quidem meum acerbissime tuli, mox tamen in consilium advocato animo, nihil melius facturum me putavi quam si qui primitias ætatis meæ Mundi consecraram vanitatibus ejus extrema saltim Deo ac veræ pietatis exercitiis dicarem. O infelicem te (sic apud me cogitabam) insipientem ac plane perditum, Gusmanum!
An-

Annon tot annorum experientia, tam multi proſperi atque adverſi caſus ſatis tibi perſuadere potuerunt, Vana eſſe quæcumque ſub ſole ſunt? Quid enim non expertus es, quodnam vitæ genus non es ingreſſus, quæ pericula non adiiſti, quas miſerias non ſuſtinuiſti, ut corpori tuo eſſet melius? Elanguit interim, & quaſi captiva gemuit anima tua, tot fœda peccatis, tot percuſſa calamitatibus, tot diſtricta anguſtiis, tot lacerata cruciatibus, ut nihil aliud quam interitum exſpectet. Tandem, tandem evigila Guſmane; & rem precioſiſſimam, immo omnibus Mundi theſauris precioſiorem in tuto colloca. Noli amplius divina abuti patientia: quæ ut ad pœnitentiam te invitat, ita diu moranti graviora ſtatuet ſupplicia.

CAPUT VIII.

Guſmanus relicto Mundo in eremum ſe confert, & reliquos annos divino cultui impendit.

SUggerebat hæc animo divinus ſpiritus, carnem interim mundanæ ſtimulabant cupiditates: quas malorum hominum conſortio incendi non igno-

rans,in eremum conferre me ſtatui. Vitares, inquis,malorum conſortia. Quomodo vero ego aut quiſquam alius hoc facere poſſit?Ubi non illi?Etiam qui boni videntur contagionem afferunt. Nihil ergo jam mihi placebat præter ſolitudinem : in qua dum oberro, & inter cogitandum in has voces erupeſſem : *Quo ego ibo ?* vocem audio : *Ad pænitentiam eas*. Territus circumſpicio: Eremitam vĭdeo è caſula ſua erepentem. Dubitantem ille me humaniſſimis verbis compellat,&,Mi fili,inquit,cujus tu vocem audiſti ego ſum. Nota mihi eſt præſens tua cura & ſollicitudo. Viam quæſiviſti quam ineas, oſtendi tibi.Pœnitentiam dixiſti,mi Pater,inquam.Sed quid illa eſt? Equidem, ut verum tibi fatear, animum meum ſæpe illa ſubiit, in peccata tamen labi ac relabi ſinit.Ille, Non vera, inquit illa fuit pœnitentia, ſed pœnitudo quædam, & tædium ſeu faſtidium non tam peccati quam peccatum ſequentis pœnæ. Pœnitentia quam ego dico, averſio eſt à diabolo, converſio ad Deum, reſurrectio à vitiis, carnis mortificatio, & cum Deo melioris vitæ pactum. Cujus vis quanta ſit, B. audi Bernardum ſic prædicantem: O *humilitas pænitentium, ô beata ſpes confitentium, quantum vales apud omnipotentem,quam cito*

to vincis invincibilem! quam cito tremendum Iudicem convertis in clementiſſimum Patrem! Cave vero putes illud ſufficere, ut agnoſcas peccata, ſed defleas quoque & vites in poſterum neceſſe eſt. Ut peccata impios æternis addicunt ſuppliciis, ita vera animi contritio iiſdem liberat. Vide mihi furem aliquem aut prædonem, qui jam jam ad ſupplicium ducitur. Cui ſi rex aut Princeps quiſpiam occurrat & roget, Quo tu, miſer duceris? Ad ſupplicium, inquiet ille, utpote furti aut latrocinii convictus. Quod ſi rex dicat: Miſeret me tui. Tu ſi mihi credere & quod petiturus ſum ſpondere velis, liberum te eſſe jubebo: id vero hoc unum eſt ut peccati te pœniteat: quo gaudio illum exſultaturum, quid non promiſſurum putas? Tu, tu, mi Guſmane, in tot peccatis deprehenſus jam inibi es ut ad æternum ducaris ſupplicium, juxta illud, *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* Item: *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringitur.* Sed occurrit tibi Deus dicens: *Vbi es? quò vadis? Leva oculos tuos in directum, & vide ubi proſtratus ſis*: Sed *doleas*, doleas, inquam, ad infernum proficiſcens, ut diabolo ibi excarnificandus tradaris: doleas iterum atque iterum: & veniam impetrabis.

Hæc enim ipse ego loquutus sum: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis quæ operatus est, & custodiverit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus quas operatus est non recordabor. Et quare moriemini domus Israël? quia nolo mortem peccatoris*, dicit Dominus.

Sed non satis est ut doleas, sed opus etiam ut ita te divinæ insinues gratiæ, ne unquam ea excidas. Si forte Eques aliquis opulentus iter faciens in latrones inciderit, & ab eis despoliatus fuerit: eidem ita nudo oberranti rex occurrat & quærat unde veniret, cur ita nudus oberraret: ille vero respondeat, se incogitantia sua in latrones delapsum, & ab eis spoliatum: tum rex sic eum alloquatur: Id tantum age, mi homo, ut de incogitantia illa tua, qua tot bonorum fecisti jacturam, doleas, nec dubites amissa omnia atque etiam ampliora à me tibi redditum iri: numquid tu illum ex animo doliturum putas? Tu, mi homo, bona tibi à Deo credita, immò ipsum Deum, summum bonum, per summam incogitantiam & flagitia tua amisisti: tu equum tuum, animam scilicet, quæ corpori imperat & velut inequitat, perdidisti. Sed benignissimus

ille

ille cœleſtis rex adeſt, & omnium bonorum reſtitutionem tibi pollicetur.

Cave inprimis ne in divinam iram relabaris, qua nihil eſt magis horrendum. Quod ſi Rex aut Princeps ſuorum ſubditorum alicui ampliſſimum promiſerit præmium, is vero maleficiis ſuis eo indignum ſe reddat: princeps nihilominus ei dicat: Tu quidem indignum teipſum promiſſo feciſti beneficio, ſed dole tantum id à te factum, meque etiam ablata tibi reſtituturum crede: quem ille dolorem ſibi non ſubeundum putaret? Tibi quoque mi, homo, æternæ gloriæ facta eſt promiſſio: quam propter peccata amiſiſti. Sed occurrit tibi animæ tuæ Salvator Jeſus Chriſtus, & reſtitutionem pollicetur: tu modo doleas divinam iram abs te provocatam; eamque omnibus viribus vites.

Ut luxatum aliquod corporis membrum ſine dolore in locum ſuum, ita nec anima ſine dolore in divinam poteſt reſtitui gratiam: qui ſi verus animo inſederit, externis indiciis, lachrymis, moribus ac totius vitæ conformatione ſe prodet: quibus ſi fides, ſpes, charitas, bona ſcilicet opera, accedant, non dubium eſt quin magnam ſpem ſalutis habere quis poſſit.

Sed longum facturus ſim, ſi quæ bo-

nus ille vir animo meo inculcavit, singula recenſere velim. Lampadem hanc Theologorum trado nationi: hoc ad extremum indicare tibi contentus, in ejus Eremitæ conſortium me veniſſe, ſicque Mundo quaſi eſſe mortuum. Tu Lector, bona imitare, mala fuge.

FINIS.

NE ſequentes vacarent pagellæ, has precatiunculas addere placuit.

PRECATIO ADVERſus mundi ſcandala.

O Magni Deus architecte mundi,
Et mundi Deus impii redemptor,
Cujus tot benefacta, quot virentem
Flores veris humum novi colorant,
Vnius tamen æſtimat nec aſſis.
Quin fœdo ſcelerum luto ſepultus,
Pro tantis odium bonis rependit.
Tu cuſtos igitur meæ ſalutis,
A mundi illecebris, & à caduca
Terrenæ ſpecie beatitais
Ad cæleſtia transfer appetitum.
Ah quam difficile eſt mihi tot & tot,
Immerſos ſcelerum lue videre,
Et vitare tamen, nec æmulari,
Nativa vitioſitate pleno?
Conatus igitur meos, & omnem
Tu vitam moderare, ne perennem
Sim mundi comes hujus in gehennam.
Qui tantò ſcelerum magis nefanda
Creſcit colluvie, ſuprema quantò
Apportat propius dies ruinam.
Hac tu me pater è ſpecu malorum
Ereptum tibi conſecra, tuis ſim
Addictus monitis: ſit omnis in te,
In te ſolo animi mei voluptas.
Te ſuſpiria, vota, lacrymæque

Ex

Ex desiderio tui fluentes
Mundi quisquiliis petant relictis.
A te Christe Deus tuum popellum
Pendentem rege, duc manu, tuere:
Ne forsan speciosiore mundi
Allectus facie simul scelestis,
Mundi moribus (ut fit) assuescat.
O cœlo Deus aura flans ab alto
Menti illabere tu meæ, aureæque
Ardentem pietatis inde flammam.
Tu desiderii mei magistra (vim:
Omnem surrige ad astra sensuum
Donec carceris hujus exolutus
Vinclis, ætheresæ (quod usque & usque
Anhelat mea mens) sodalitati
Addar, sancta tuo Trias favore.

PETITIO PACIS.

Qui præpotenti magne DEus manu
Mundi triformis sceptra tenes, tuum
Pressi clientes tot periclis
Auxilium precibus vocamus.

Descendat alto pax bona ab æthere
Terrasque pennis ambiat aureis:
Vt gens ab omni Christiana
Tuta Deum celebret tumultu.

Armata sævis cesset Erynnium
Bellona flagris: omnis & impio
Frustretur eventu tyrannis
Quæ sitit innocuum cruorem.

Non

Non inquieti buccina classico
Accendat iras militis : urbium
Funesta nec tormenta muros
Terrifico quatiant fragore.
Æterna pacis fœdera sanciant
Rerum potentes, præcipuè quibus
Vnius una, & pura Christi
Relligio, pietasque cordi est.
Ne jus, & æquum vis fera supprimat,
Verbive cursum præpediat tui
Belli tumultus, literarum
Nec pereant fabricæ bonarum :
Possessionis quisque suæ satur
Per vim, quod ultra est, diripiat nihil,
Tranquillitatem nulla turbet
Ambitio genitrix furorum.
Tu factionum fœdera dissipa :
In Christiani perniciem gregis
Consarcinatos rumpe casses.
Vis inimica ruat dolusque.
Vasto in malorum gurgite nantibus
Cælo potentem porrige dexteram,
Sacris dicatam nec profano
Servitio patearis angi
Hæreditatem : sic tua perpetim
Crescet per orbem glória : sic tuum
Sub pacis innotescet umbra
Nomen utroque sub axe mundi
Infusa in almæ Relligio sinum
Pacis quiescat : Iustitia his soror
Accedat: hæ junctis quod usquam est

Tres

Tres manibus Charites beabunt.
Contentionum sæva cupiditas:
Injusta vis, impura fides procul,
Procul facessant: hæ quod usquam est
Tes furiæ stygis inquietant.
Si qua ergo nostris in regionibus
Lis orta gliscit, principiis tuo
Obsiste nutu; ne favilla
Crescat ab exigua furoris
Immensus ignis: bellaque tot malis
Fæcunda, vastis quot mare fluctibus.
Armis sed exutis ut alter
Induat alterius favorem.
Vt te benignum carminibus Patrem
Natumque majestate parem, parem
Vtrique Flatum, personemus
Compositi palcida quiete.

FINIS.